

REBELL

Rød Ungdoms Magasin • Nr. 2, 1990 • 73. Årgang • Pris: 15 kr

ØST MOT EUROPA?

REBELL I BERLIN OG PRAHA

Å VÆRE ELLER IKKE VÆRE

■ ■ ■ ...det er virkelige spørsmålet. De folkelige opprørene i Øst-Europa feier de kommunistiske diktaturene vekk. Det fører også til at den kommunistiske ideologien kommer i krise. Det har den jo i og for seg vært lenge, men nå skjer det også her i Norge.

For selv om AKP og Rød Ungdom har tatt avstand i ord fra kommunismen slik den utviklet seg i Øst-Europa, har de likevel vært endel av den samme tradisjonen i praksis. Det er ett helt kapittel i seg selv, men jeg kan nevne f.eks. dårlig diskusjonsstil. Det utvikler seg lett uforsonlige synspunkt opp mot hverandre hvor de forskjellige «sidene» blir «hovedfiender». Og behandlingen av medlemmer, *kamera-ter* er i enkelte tilfeller lite kameratslig.

■ ■ ■ Derfor er ikke diskusjonen om organisasjon og vedtekter i Rød Ungdom navlebeskuing. Hverken for revolusjonære i eller utenfor organisasjonen. Den er ett absolutt nødvendig forsøk for at det skal være en ungdoms-organisasjon som kan kjempe for ett folkestyrt Norge.

Problemet for oss sosialister, er ikke at vi ikke har nok kvadratmeter asfalt under beina, men at folk ikke tenner på ordet sosialisme. At unge tsjekkere blir forbanna når de hører ordet sosialisme, skjønner jeg godt.

Rød Ungdom må få fingeren ut. Ta ett endelig oppgjør med den svarte tradisjonen i kommunismen. Her er utviklingen i Øst-Europa og oppsummeringen av førti års kommunisme en inspirasjon. Hva gikk galt? Hva kan vi lære?

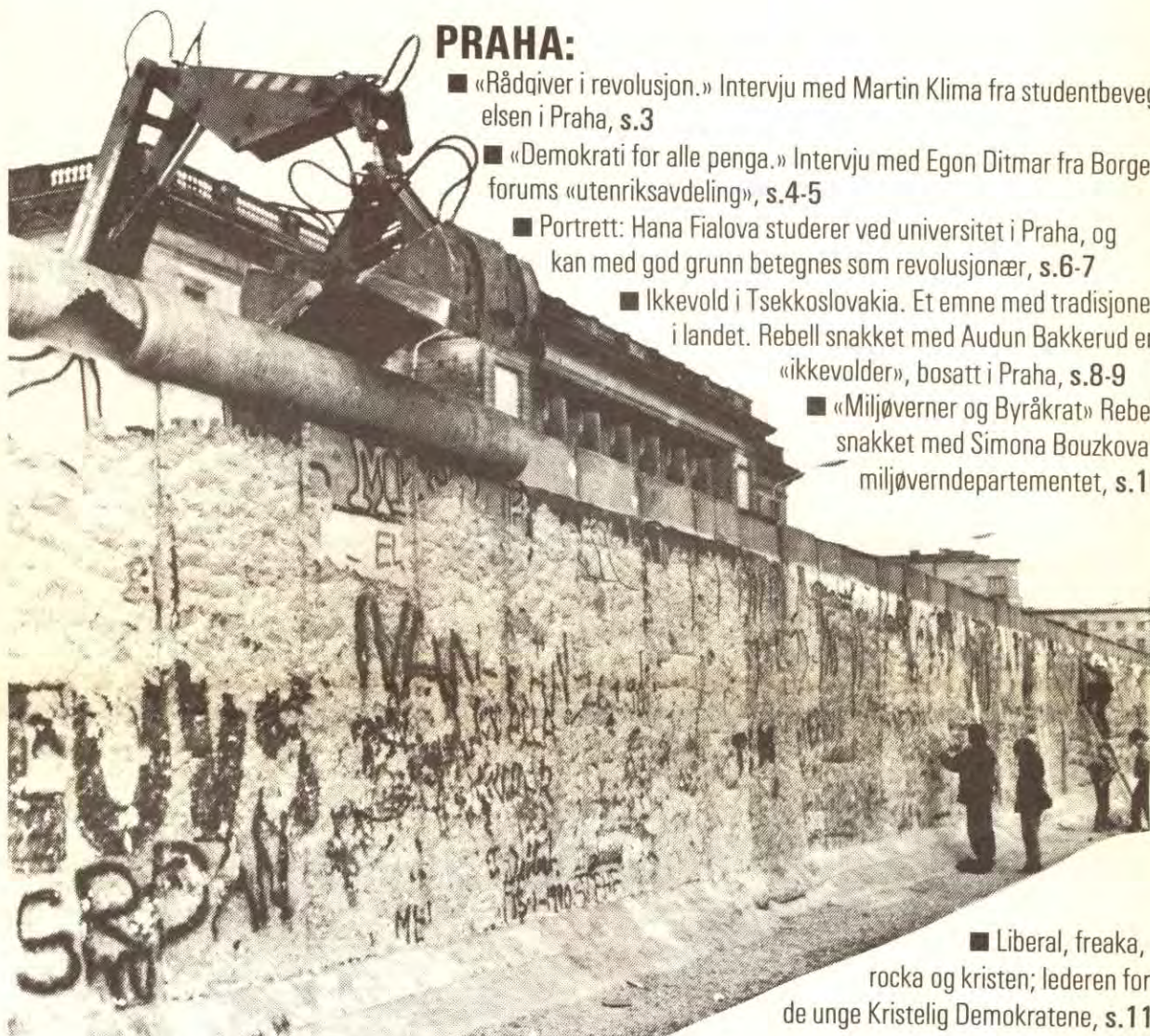
■ ■ ■ Men også dagens bevegelser i Øst-Europa burde vi fatte interesse for. Det er mange tanker og ideer om folkelig styre, basis-demokrati. En stat uten sterk sentralisering, kanskje med vare-marked, men hvor folket bestemmer hva pengene skal brukes til. Rød Ungdom og andre må finne ut hva de mener sosialisme egentlig er. Det må skapes nye visjoner.

Tsjekkoslovakia med sine lange demokratiske og ikkevoldelige tradisjoner blir det svært interessant å følge utviklingen i. Folkefronten Borgerforum har fortsatt voldsom oppslutning. Av landene i øst har vel de størst muligheter til å lykkes. Enten det betyr å bli vestlig, eller om det betyr å skape noe nytt.

Utviklingen i hele Øst-Europa blir viktig, ikke minst for de radikale. I dette nummeret gir vi deg ikke svarene eller oversikten. Men vi gir deg Øst-Berlin og Praha slik vi opplevde dem. Hektiske inntrykk. Møter med folk. Apati og framtidshåp. God fornøyelse. Kanskje blir du klok.

Rune Endresen Ytreberg

INNHold:

PRAHA:

■ «Rådgiver i revolusjon.» Intervju med Martin Klima fra studentbevegelsen i Praha, s.3

■ «Demokrati for alle penga.» Intervju med Egon Ditmar fra Borgerforums «utenriksavdeling», s.4-5

■ Portrett: Hana Fialova studerer ved universitet i Praha, og kan med god grunn betegnes som revolusjonær, s.6-7

■ Ikkevold i Tsekkoslovakia. Et emne med tradisjoner i landet. Rebell snakket med Audun Bakkerud en «ikkevolder», bosatt i Praha, s.8-9

■ «Miljøverner og Byråkrat» Rebell snakket med Simona Bouzkova i miljøverndepartementet, s.10

■ Liberal, freaka, rocka og kristen; lederen for de unge Kristelig Demokratene, s.11

BERLIN:

■ Ungdom demonstrerer mot gjenforening, i Øst-Berlin på valg-søndagen, s. 12-13

■ Martin, en av svært mange BZere i Øst-Berlin, forteller at de har store problemer med skinheads, men at politiet heldigvis står på deres side, s.14-15

■ En tur på byen i Øst-Berlin: Hva mener ungdom om valget og framtida? s.16-17

■ Rosemarie Gratz, nyhetsjournalist i DDR-Fernseen, er framdeles kommunist, men vil ta et grundig oppgjør med fortida, s.18-19

■ En av valgets store tapere; Tomas Klein fra Forente Venstre, s. 20

■ Rubbel og bit. Fra Øst-Europa til Eritrea, s.21

NORGE:

■ NGS sirkus: Årets landsmøte var i kjent NGS stil. Rebell snakket med tre av de nyinnvalgte i sentralstyret som ikke ville bli NGS pampere, s.22-23

Forsidebilde: RUNE HANSEN

Ungdom i Berlin demonstrerer mot gjenforening. (Se midtsidene)

REBELL

Redaksjon dette nummer: Katrine Malmo (redaktør og ansvarlig utgiver), Rune Endresen Ytreberg, Nicolay Bochgreving Johansen, Solveig Mikkelsen og Jorunn Storehaug. Lay-out: Jorunn Storehaug og redaksjonen. Sats og trykk: A.S Duplotrykk. Adresse: Rebell, Pb. 610, sentrum 0106 OSLO 6. Tlf: (02) 37 73 50. Abonnement: kr. 50,- pr. år. Signerte artikler står for forfatternes egen regning og behøver ikke være sammenfallende med Rød Ungdoms syn. Ettertrykk tillatt hvis kilde oppgis. Rød Ungdom, Pb. 610 Sentrum, 0106 OSLO 1.

MARTIN Klima (20) er rådgiver i den tsjekkiske revolusjonen. Han er «Adviser» for den nyvalgte studentlederen i Bohemia/Moravia Jan Vidioi. Hr. Klima har sterke meninger om det meste. Oftest sier han hva han personlig mener. Studentbevegelsen mener ikke alltid det samme.

— Studentene er ikke lenger så aktive og interesserte som før, interessen har blitt mindre. Det synes jeg er bra. Nå har vi ro til å arbeide.

Han ser jeg stusser, smiler og skynder seg å forklare:

— Det kan høres litt konservativt ut. La meg forklare. Jeg og mange med meg mener at etter revolusjonen burde de gamle student-lederne fra revolusjonen overlate plassen for nye krefter. Det vi hadde var en streike-komite, ingen student-bevegelse. For å bygge denne nye student-bevegelsen, trenger vi arbeidsro.

PLAGSOM INTERESSE

— Du arbeider med å bygge opp demokratiet. Og samtidig vil du ha arbeidsro fra demokratiet ???

— Interessen var i begynnelsen veldig stor. Alle studentene ville høre nytt fra parlamentet og fra student-komiteen. Under streiken var det nødvendig. Men etter streiken, hver gang vi gjorde noe, så var det noen som protesterte. For det er alltid noen som er misfornøyd. Da sa de at dette er ikke demokratisk, og vi lager vår egen student-organisasjon. Det ble mye forvirring og bråk.

Derfor mener han at de ikke fikk tid til å bygge noen student-organisasjon.

— Men er ikke aktiviteten og engasjementet fra folk det som sikrer at demokratiet fungerer ?

— Demokrati er ikke at du kan snakke om alt mulig. I Tsjekkoslovakia er det en forskjell mellom å snakke om en ting og å gå inn i en ting. Det siste betyr å påvirke situasjonen. Demokrati er ikke situasjonen hvor alle kan påvirke alle avgjørelser om alt mulig.

HVA ER DEMOKRATI

— Men er det ikke en nødvendighet for demokratiet at folk bryr seg ?

— Hvis demokrati bare er at folket bryr seg, da er demokrati veldig lite og uviktig. De fleste mennesker er kun i stand til å kritisere. Ikke det at kritikk er uviktig, tvert om. Men demokrati er mer enn kritikk.

— Hva er demokrati for deg ?

— Tilstanden av politisk kultur, kommer det fort som faan. — I Vest-Europa, selv om det ser ut som om folket ikke bryr seg, så er det fullstendig mulig for demokratiet å fungere der. Det har vist seg

REVOLUSJON: Vaclav-statuen på Vaclav-plassen i hjertet av Praha. Her startet revolusjonen i november ifjor. Og fortsatt diskuterer folk vegg-avisene som er hengt opp. FOTO: RUNE HANSEN

RÅDGIVER: Martin Klima er rådgiver i den pågående revolusjonen i Tsjekkoslovakia. FOTO: RUNE E. YTREBERG

UNGDOM: Fortsatt samles ungdommen på Vaclav-plassen. FOTO: RUNE HANSEN

at demokratiet fungerer i Vest-Europa.

— Jeg vil stille store spørsmålstegn ved om demokratiet i Vesten fungerer. For det første.....

— Ta det med ro. Jeg kjenner argumentene. Ikke noe reelt valg mellom partiene, avgjørelsene er tatt på forhånd, det er kapitalen som styrer....vel, det kan jeg ikke si noe om. Kanskje er ikke den vestlige parlamentarismen den beste løsningen. Men det er ikke hittil oppfunnet noen bedre.

Hva sier man til det argumentet ? Denne dagen er engelsken min for dårlig til å utdype vestens politiske system. Jeg spør han heller hvorfor studentene ble så viktige under revolusjonen.

FLAKS OG SENTIMENTALITET

— I vårt samfunn har det vært en balanse i folk mellom angst og mistriivsel. Studentene var de første som mistet angsten for regimet. Da vi startet streiken, følte vi bare at noe måtte gjøres. Vi måtte bare vise for oss selv at vi var mennesker. I denne fasen var vi svært viktig.

Samtidig tror han det var ganske tilfeldig at det var studentene som først gjorde opprør:

— Det var flaks. Det kunne like gjerne vært gruve-arbeiderne. Men da hadde nok ikke revolusjonen fått så stor sympati. I Vest-Europa vant studentene en stor popularitet

og særlig i USA en stor sentimentalitet. Gruve-arbeidere er jo arbeidere.

Han forteller at de ikke hadde noe særlig håp i begynnelsen.

— Regimet virket veldig sterkt og kompakt. De avfeide alle krav og krevde at vi straks stanset all aktivitet. De hørtes svært mektige ut, våre krav var radikale og gikk utover deres vante lover. Så dette hadde jeg aldri ventet meg.

Men her sitter han altså i ett nyinnredet kontor i studentbevegelsens nye lokaler. Vi er i femte etasje midt i Praha og skuer utover byen. Revolusjonen har kommet ett stykke på vei. Arbeidet med å bygge student-organisasjonen også. Det

nye styret ble valgt i begynnelsen av mars. Idag er 69 forskjellige typer fakultet i Moravia og Bohemia representert i den nye organisasjonen med en person hver. Hva er neste skritt ?

STUDENTER I UNIFORM

— Akkurat nå jobber vi med å endre verneplikten for studentene. Nå er det slik at du må være ett år i militæret. I tillegg må studentene dra til militær-leiren en dag i uken og trekke i uniform og ha militær trening. Jeg har gjort det selv, og det er ett mareritt, å hele tiden måtte veksle mellom å være sivil og militær.

De vil nå prøve å få denne tjenesten helt fjernet, eventuelt at den kortes ned og at de slipper å gå i uniform. Ellers holder de på å lage en ny lov for universitetene. Hva sier så Borgerforum til deres aktiviteter ? Har de fortsatt noe makt der ?

(latter)— Vi hadde makt der før. Vi har en observatør i Borgerforum, slik at vi ihvertfall kan si ifra hvis vi mener de gjør noe galt. Og da hører de på oss.

Han mener Borgerforum har endret seg siden de ble startet. Politikken deres er ikke så klart støttet som før, siden de har gjort flere feil. Hva han mener med feil er det vanskelig å få svar på.

— Likevel er det ingen andre alternativer. Borgerforum er det sterkeste partiet, og vi trenger ett sterkt parti. Det er det eneste akseptable partiet.

DET RENESTE TØV

Det stiller flere studenter på Borgerforums lister. Studenten Simon Panek er f.eks. første kandidat på Borgerforums liste i Nord-Bohemia til det føderale valget.

— Min personlige mening er at det er det reneste tøv at studentene stiller til parlamentet. Hvorfor skal studentene stille, når ikke f.eks. gruve-arbeiderne gjør det. I parlamentet vil vi bli tvunget til å stemme mot eller for ett parti. Og vi blir tvunget til å innta meninger om ett hvert fille-spørsmål.

— Og hva er den offisielle versjonen ?

— Den offisielle versjonen er, sier han og blir monoton i stemmen, — at dette er en god mulighet å sikre oss viktig innflytelse på. Hvis vi har ett problem som f.eks. endring av universitets-lovene, trenger vi ikke å be ett parti om hjelp, vi har personer der selv.

Han ler. Og forteller at han kommer til Norge allerede i April, på en student-konferanse i Trondheim. Kontakt med Europeiske student-organisasjoner er noe av det viktigste de gjør. Også han vil tilbake til Europa.

RUNE ENDRESEN YTREBERG

Rebell treffer
PhDr. Egon Ditmar på et ca 20
kvadratmeter
stort kontor: «Det
er den lille biten
av byråkrati vi
har i Borgerfo-
rum», sier han.

DEMOKRATI FOR ALLE PENGA

Det er høyt under taket. Lokalene til Borgerforum ligger i en, etter Prahas standard, gjennomsnittlig vakker murgård, like ved torget nederst på Wentzels-plassen. Midt i smørøyet.

De lyse, moderne lokalene kunne minne om en bygård på Oslo vestkant, med rosetter og kranser i taket. Sola står på full guffe. Inn det åpne vinduet, gjennom lyden av mylder, lyder gode gamle «Satisfaction». Som en slags veiviser for det unge demokratiet spiller en guttegjeng sin ustø versjon av den gamle Stones låta; med gitar, fiolin, trommer og saxofon.

Nybegynnere som etterligner vestlige idealer, utfra tsjekkiske forhold.

PhDr. Egon Ditmar deler ut vitsittkort. Han har en stilling i «International department» i Borgerforum. Akurat hvilken er ikke så lett å vite, det er heller ikke så interessant. Avdelingen hans er delt inn i fire kommisjoner, hver med sine ledere. Men den hierarkiske oppbygningen er ikke så viktig. Han skammer seg litt når vi avslører antydningen til byråkrati. Førte år med autoriteter og kontorvelde får være nok.

Hva nå?

— I første omgang kommer valget 8. Juni. Men dette er bare et midlertidig valg, og neste valg er allerede om to år. Da kommer det virkelige valget, hvor vi skal forandre hele konstitusjonen. Foreløpig er vi bare på planlegningsstadiet. Vi går fortsatt på barneskolen når det gjelder demokrati. Vi vet ikke hvordan det gjøres.

— Borgerforum kommer til å stille egen liste til valget, med de åtte medlemspartiene. Grunnen til at vi fins, er at vi vil sikre pluralisme. Det er selve formålet. Noen spekulerer i om vi kommer til å bli et politisk parti. Vi vet ikke, og kan ikke vite hvordan dette kommer til å utvikle seg.

— Så vi kommer ikke til å lage noe konkret program. De enkelte partiene lager sine egne programmer. Fellesgrunnlaget for å være med i alliansen vår, er at man synes førte år, nesten en mannsalder, er nok med forfølgelse og løgn. Til valget stiller vi opp kandidater fra de forskjellige partiene. Det må vi forhandle om. Derfor kommer valget, for de som stemmer på oss, til å bli veldig person-orientert. Men foreløpig er situasjonen ganske uoversiktlig.

Kaos?

— Ja, på en måte kan man kanskje si det. 150 partier har erklært at de vil stille til valget. Vi har laget en ny lov, som likestiller folkebevegelser og politiske partier. Men foreløpig sier alle partiene det samme. De er for markedsøkonomi og flerpartidemokrati.

KOMMUNIST-PARTIET

— Til og med kommunistpartiet snakker om det frie markedet. Men ingen tror på dem, kanskje med unntak av dem selv. For det er de samme folka som før, og det er de samme som skriver i Parti-avisa Rude Pravo, som før. De samme som før skrev med blodige konsekvenser, de samme som har ansvaret for førte år med diktatur og som sensurerte Glasnost-aviser fra Sovjet. Ingen tror på dem.

Foran hovedinngangen til Borgerforum står en menneskemengde og ler. store, og enda større latterbrøl runger mot tilfeldige forbipasserende, som nysgjerrig baner seg inn i menneskemengden for å se. Der framme, i vinduet, står en TV. Den viser en av talene til den siste partisjefen, Jakesj. Det er somom menneskemassen får utløp for førte års forknytt stillhet, idet de brister ut i gapskatt, med korte og lange mellomrom. Det vil liksom ingen ende ta.

Jakesj er ufrivillig morsom. Han snakker nemlig om kommunistenes innsats mot de kriminelle i Charta-bevegelsen, med stor tyngde. Enda morsommere blir det av at han ikke kan snakke skikkelig tsjekkisk, han snakker et slags primitivt gatespråk. Nei, det virker som en rimelig påstand det, at ingen tar kommunistpartiet alvorlig.

Men alt er ikke bare fryd og gammen. I Brno, hovedstaden i Moravia, er det to fløyer i Borgerforum. I spissen for den ene finner vi Sibulka, en gammel opposisjonell, som har sittet mange år i fengsel. På den andre siden finner vi den tidligere ordføreren i Brno, som nå har meldt seg ut av kommunistpartiet og inn i Borgerforum. Splittelsen bunner i Borgerforums valg av den gamle ordføreren som listetopp der i byen. Saken er ikke løst, og begge er fortsatt med i Borgerforum. Men

fløyene står hardt mot hverandre og begge bruker til tider svært ufine metoder. Ved et tilfelle endte de faktisk i fysisk slagsmål.

— Selvsagt har vi problemer. Vi hadde ikke trodd dette skulle bli en dans på roser. Skulle alt gått glatt, mens vi bare røkte seierssigarer? Det er helt naturlig at folk har forskjellige innstillinger og standpunkter. Det er ikke noe galt i det. Selv om det virker litt bortkastet med energi, tid og muligheter, å krangle med hverandre.

INN I EF

Hva nå, Egon Ditmar? Hva mener du må skje framover?

— Førte års mislykket forsøk får være nok. Det er folk her ganske enige i.

— Problemet er at det ikke finnes produksjon på private hender. Men hvem skal ha råd til å kjøpe? Japan, USA, Vest-Tyskland, alle sammen har stilt seg opp i kø for å kjøpe opp landet vårt. Men vi vil at eiendommen skal forbli i Tsjekkoslovakia.

— For utlendinger er det latterlig billig. Hvis vi sier at en kvadratmeter koster en kuron (20 øre), kan en utlending veksle på svartebørsen

og kjøpe femti kvadratmeter for en dollar.

— Den vanskeligste oppgaven vi står overfor nå, hovedproblemet, er hvordan vi skal få verden inn, uten å selge landet ut. Når det er så billig for dem å kjøpe opp, kan jo de regne med kjempefortjenester, som de tar med ut av landet. Fabrikker, jord og utstyr er latterlig billig for utlendinger. Men det må finnes en måte å beskytte landet på. Vi må ha restriksjoner på utenlandske selskaper hvertfall.

— vårt mål er å ta igjen det forspranget den vestlige verden har fått på oss de siste førte årene. Før krigen var vi verdens tiende største industristat. I dag er vi et u-land i forhold til vesten. Men ved hjelp av markedsøkonomi skal vi komme opp på samme nivå. Privateiendom, statseiendom, aksjeselskaper og kooperativer skal leve sammen, side ved side. Vi skal forandre økonomien, lovene osv, sånn at vi etterhvert kan søke om medlemskap i EF. Kan vi søke om medlemskap om fem år, er det bra.

Vil ikke EF medlemskap frata innbyggerne i det nye demokratiet, store deler av den innflytelsen de har drømt om så lenge? Spør vi, og

tenker på hvordan for eksempel Danmark ble overkjørt av EF i miljø-spørsmål, og hvordan alt tilrettelegges etter EFs standarder.

— Nei, man blir ikke mindre uavhengige av å være med i EF. Det er dessuten ikke mulig å forbli på sin egen lille øy hvis man ønsker å ta igjen resten av Europa økonomisk.

— Etter det sjokkerende valgresultatet i Tyskland, er også EF den eneste beskyttelsen vi har mot det som kommer til å bli en økonomisk stormakt. Det er også en beskyttelse mot at Tyskland blir så farlig som før.

— Men det er ikke vår mening å kopiere kapitalismen. Hverken USA, Frankrike eller Sverige kan stå modell for oss.

PhDr. Egon Ditmar er en travel mann. Alle i borgerforum er det. Halve «huset» er på reise, og byen er stappfull av journalister. Vi utveksler noen høflighetsfraser, velmente, for all del, og vises ut i entreen. Vi behøver ikke bøye hodet, det er ingen fare for å skalle pannen i dørkarmen.

Tekst: NICOLAY B. JOHANSEN
Foto: RUNE HANSEN

Som en slags veiviser for det unge demokratiet spiller en guttegjeng sin ustø versjon av den gamle Stones låta «satisfaction».

BORGER-FORUM?

Borgerforum ble dannet av folk fra opposisjonen, med Charta i spissen. Charta bygget på Charta 77, en erklæring som la vekt på Tsjekkoslovakias forpliktelser overfor menneskerettighetene. Charta, med Vaclav Havel, var den dominerende opposisjonsgruppen under kommunistene.

Borgerforum ble dannet to dager etter startskuddet på revolusjonen, student demonstrasjonen 17. november. En slags søsterorganisasjon finner vi i slovakia, «Offentlig enhet mot vold». Borgerforum er tsjekkisk.

Borgerforum er ikke noe parti, snarere en paraplyorganisasjon. I tillegg til enkeltmedlemmer er åtte partier registrert som medlemmer, og seks partier har observatørstatus. Partiene favner over et vidt spekter fra venstre til høyre, uten å nå ut til noen av ekstremene.

På venstresiden finnes tre partier. «Oppbrudd» består av folk som ble kastet ut av kommunistpartiet etter innvasjonen i 1968. Sosialdemokratiet er det eldste partiet i Tsjekkoslovakia, grunnlagt allerede på 1800-tallet. «Left Alternative» er revolusjonære marxister, tilhørende Trotsky-tradisjonen.

I sentrum finner vi «Pan-Europeisk Union», som har forbindelser til andre partier rundt om i Europa. «Den Republikanske Unionen» må ikke forveksles med sin vest-tyske navnebror.

«Kristelig Demokratene» befinner seg på høyrefløyen. Det gjør også «Demokratisk Initiativ», sammen med den «Borgerlig Demokratiske Alliansen».

Borgerforum sitter idag med 45 prosent av mandatene i den midlertidige regjeringen.

«BLOOD, SWEAT AND TEARS»

«Do not ask what your country can do for you, but ask what you can do for your country». Borgerforum gjør John F. Kennedys ord til sine i sitt programutkast. Her følger en oversikt over Borgerforums forslag til program.

«Aksepter ansvaret for din egen framtid». Slik lyder overskriften.

1. Kommunistpartiet får skylda for all elendigheteten i landet:

- Degraderingen av landet økonomisk. Etter andre verdenskrig, var Tsjekkoslovakia verdens tiende største industrinasjon. Idag ligger de på førtiende plass.

- Den kulturelle tilbakeståenheten, sammenlignet med det vestlige Europa.

- Okkupasjonsårene under Sovjet, med terror, likvidasjoner og undertrykkelse av arbeidere og intellektuelle. Stalin sammenlignes med Hitler.

- Det elendige utdanningsnivået.

- Utenlandsgjelden.

- Miljøkatastrofen. Tsjekkoslovakia er kanskje Europas mest forurensete land.

- I tillegg har kommunistenes bidrag til Tsjekkoslovakias berømte arkitektur, vært uttallige prefabriserte identiske byggeklosser.

2. Borgerforums overordnede målsetning er å returnere til Europa. Både økonomisk og kulturelt. Den vestlige kulturen kjennetegnes (for dem) av demokrati og mangfold, og står som modell for det fremtidige Tsjekkoslovakia.

3. Noen litt mer konkrete delmålsetninger er formulert, men disse er kun forslag, foreløpig.

- Et demokratisk politisk system etter vestlig mønster, «fra bunnen».
- Utenrikspolitisk vil Borgerforum kjempe for et udeelt Europa.

- Forholdene skal fortsette mulig leg-

ges til rette for markedsøkonomi. Aksjeselskap, statseie, privateie, kooperativer og kommunaleie skal leve side om side. Statlig styring skal minimaliseres, subsidier av ineffektive bedrifter skal opphøre. Skattesystemet skal ikke ta fra noen motivasjonen for å jobbe. Staten skal hindre monopoldannelser, men ikke nedleggelse av urasjonelt drevne foretak. Nyinvesteringer vil bli stimulert framfor konsum.

- Prinsippet for sosialpolitikken er at hjelpen skal komme til de som uforskyldt har blitt satt tilbake. Helsetilbudet skal bygges ut. Hjemmepleie er å foretrekke framfor oppsamling på sykehus.

Kvinner har en uforholdsmessig stor andel i arbeidslivet, differenserte lønninger vil rehabilitere familien og bedre forholdene for å fostre barn.

- Utdanning er en av nøkkelfaktorene i å bygge landet. Etterutdanningskurs skal bygges ut, kanskje til en slags livslang læring. Lærertilbudet skal økes for å sikre best mulige læreforhold. Skolen skal bli viktigste bygning i hver by og grend.

- Miljøpolitikken skal hindre mer ødeleggelse av naturen. Streng straffer vil bli ilagt bruk av forurensende teknologi, så den i tillegg blir ulønnsom. Forskjellige gjenbruksordninger vil bli satt igang, og det skal satses på å sikre rent drikkevann.

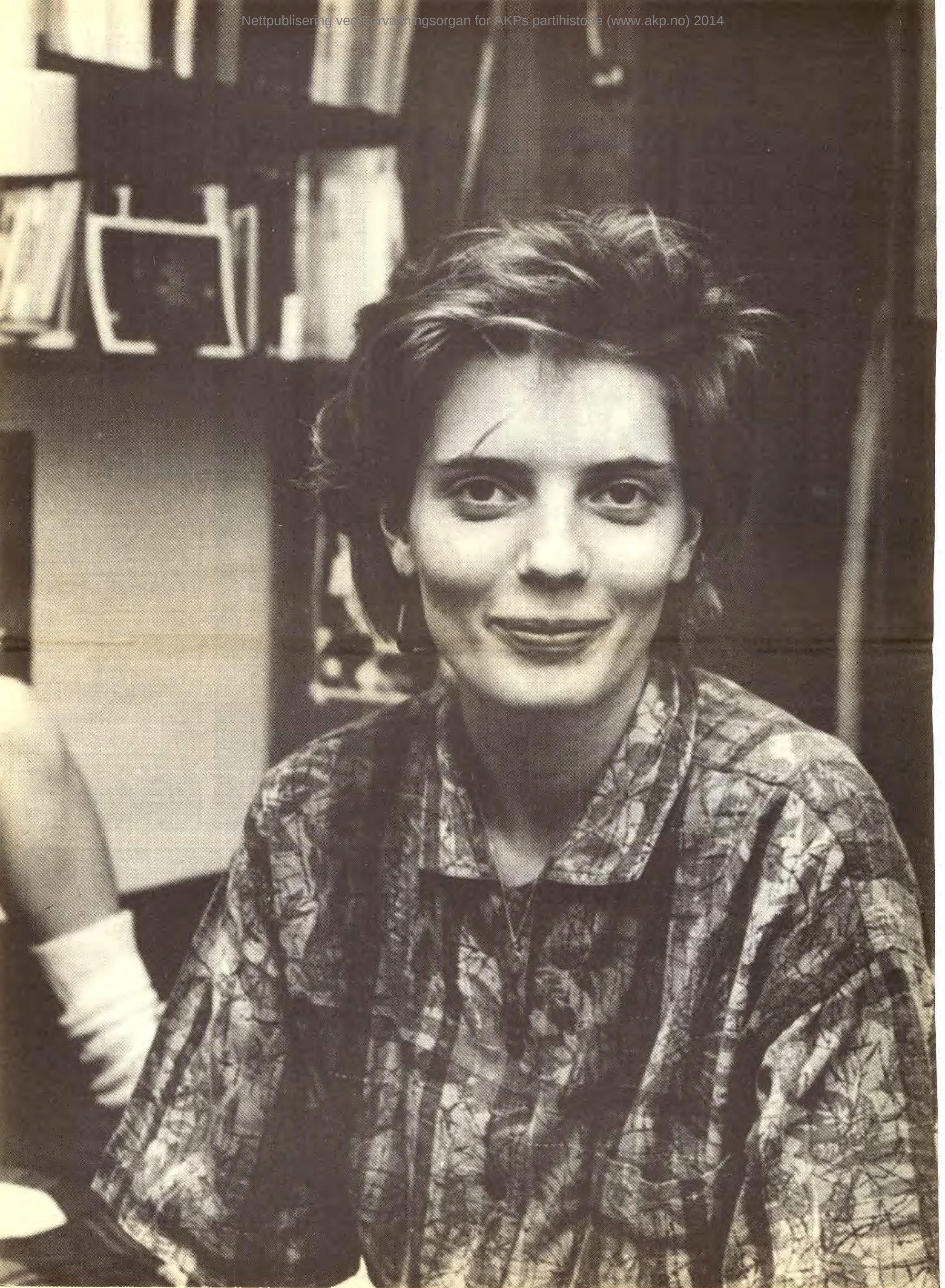
- Statlig kontroll med kultur og idrett skal opphøre. Kulturarven skal bevares, men Borgerforum er motstandere av ensidig kommersialisering av kulturen.

- Begge de to nasjonaliteter (tsjekkere og slovakere) skal anerkjennes på lik linje. Minoriteter har rett til morsmålsopplæring på sitt eget språk, og rett til å organisere seg i egne forbund.

- Borgerforum vil vise respekt for regionale særtrekk og gi stor selvbestemmelsesrett.

- De væpnede styrker skal reduseres. Soldater skal læres opp i humanismen og demokratiets ånd, etter en uavhengig Tsjekkoslovakisk militær doktrine, som vil bli laget. Politiet skal ikke brukes mot opposisjonelle, kun for å forsvare eiendom, mot kriminelle og mafia.

Borgerforum har store forhåpninger om fremtiden. Men ingenting kommer av seg selv. Hardt arbeid vil kreves. Det skal de vite, de som stilltiende aksepterte det gamle systemet. De som synes det var behagelig å slippe hardt arbeid. Borgerforum innser at dette ikke så populært å si. Men det er ærlig, og påkrevet.

Hana Fialová, 22 år, student ved filosofisk fakultet i Praha

ROLIG & REVOLUSJONÆR

En enorm opprørsbevegelse har feid over hele Øst-Europa, og store forandringer har ikke latt vente på seg. Og opprørernes fiende nr 1. er kommunismen.

I tiår etter tiår har folk i Øst-Europa levd under et totalitært ettpartistyre som har brukt partipisken mot ett hvert tegn til protest.

Omtrent slik beskriver Hana Fialová tilstanden i det kommunist-styrte Tsjekoslovakia. Hun har aldri hatt noen tro på kommunismen: — Kommunismen er en idé som rett og slett ikke kan settes ut i livet. Det ser man tydelig gjennom det som har skjedd i alle de landene som har forsøkt, sier hun som den største selvfølgelighet, som ikke trenger og ytdypes nærmere.

Hana er 22 år, og oppvokst i en liten by i Bohemia i Tsjekoslovakia som heter Cheb. Nå studerer hun norsk ved universitetet i Praha på fjerde året. Rebelle treffer henne på studenthybelen som ligger en halvtimes reise fra sentrum av Praha. Vi blir vist opp i fjerde etasje. De to første etasjene er for gutter og de to øverste for jenter. Inne på det ca 12 kvadratmeter store rommet er Hana og hennes romkamerat opptatt med intens lekselesing. Men til tross for det, og i tillegg vårt uanmeldte besøk, inviterer hun oss inn uten å mukke.

IKKE ALLE ER LIKE AKTIVE

Jeg forundres over at alt virker så normalt og stille. Helt hverdagslig, som på en hvilken som helst studentby. Det stemmer ikke med mitt inntrykk av en aktiv studentbevegelse som har stått i både dag og natt i månedsvis.

— Er entusiasmen like stor blant studentene nå som den var for noen måneder siden?

— Nei, stemningen er mye dårligere nå. Det er bare en liten gruppe igjen av aktive. De fleste har begynt på et nytt semester pluss at mange må konsentrere seg om eksamener som de ikke fikk tatt til jul på grunn av revolusjonen. Men det har hele tiden vært vanskelig å få med seg alle. Ikke alle er like opptatt av politikk. De tenker ikke på at de ikke har fri utreise for eksempel. De bare lever dag for dag, og spiser sin mat og drikker billig øl, og er fornøyd med det. Mange studenter var heller ikke til stede under de første store demonstrasjonene. De kom tilbake til Praha etter helgen og visste ikke noe om hva som hadde foregått. Derfor var de heller ikke så ivrige som vi andre var.

HADDE IKKE VENTET EN HEL REVOLUSJON

— Jeg kommer aldri til å glemme den følelsen

jeg hadde dagen etter den første store demonstrasjonen i oktober i fjor. Alt var akkurat som før igjen. Du kunne ikke merke noen forskjell på folk. Det var en så stor kontrast til kvelden i forveien, da gatene var fulle av unge og gamle folk, at jeg overhodet ikke kunne forstille meg at noe mer skulle skje. På universitetet var det heller ikke noen forandring, forteller Hana.

Den andre store demonstrasjonen ble arrangert den 17. november, til minne for den unge studenten som døde under en demonstrasjon mot nazistene i 1939. Hana var også med på denne. Demonstrasjonen startet lovlig, langt utenfor sentrum. I sentrum fikk studentene nemlig ikke tillatesle til å gå. Men etterhvert som de ble flere og mer ivrige gikk de likevel inn mot sentrum. Der ble de omringet av uendelig mye politi som som ga dem beskjed om å gå inn en gate til venstre. Da svarte demonstrantene sterkt og taktfast: «Vi går aldri mer til venstre! Vi går aldri mer til venstre!»

REDSSEL OG PASSIVITET

Hana var en av dem som reiste rundt i distriktene for å informere og forklare folk om hva som foregikk. Og hun forteller at det kunne være vanskelig å få støtte, spesielt blant gamle.

— Jeg vet hvordan det er på mindre steder fordi jeg selv kommer fra en liten by. Da jeg kom hjem til mine foreldre noen dager etter demonstrasjonene fikk jeg store problemer med dem. Ikke fordi de var uenig med meg politisk, men fordi de var redde for hva som kunne skje. De var redde for at min søster ikke

skulle få begynne å studere, og de var redde for hva folk ville si å gjøre når de visste at jeg hadde vært med på opprørene. Denne frykten er størst hos de eldre som har levd under et strengt regime så lenge. Ungdom er det heldigvis lettere å få med seg.

— Men det er også et annet problem, som kanskje er det største. Det er at folk er passive. Og det har ikke noe å gjøre med at de er fornøyd med slik som forholdene er man det er både det at de er redde, og kanskje mest det at de er vant til å bli styrt av kommunistene. Dette er også et stort problem for demokratiet. Vaclav Havel sier også det at det er et stort problem at folk ikke vet hva de skal gjøre fordi de har vært vant til å bli det fortalt. Han sammenligner det med de fem årene han satt i fengsel. Da han endelig kom ut, visste han ikke hva han skulle gjøre. Bare det å velge om han skulle ta trikken eller undergrunden var vanskelig. Den eneste forskjellen er at Tsjekoslovakia har vært i fengsel i 42 år.

MER KONKURRANSE OG HARDERE JOBBING

— De sentrale kravene for revolusjonen har vært frihet og demokrati. Hva legger du i disse begrepene? Er det en vestlig samfunnsform du ønsker deg? Med frie markedskrefter og vareoverflod?

— Nei, jeg synes ikke at vi skal gjøre det samme som andre vestlige land har gjort. Vi har en helt annen fortid, derfor må også vår

framtid bli annerledes. Vi kan la oss inspirere og ta det som passer for oss. Men vi kan ikke gjøre det samme.

— Det må bli mere konkurranse. Folk må lære seg å jobbe hardere. Jeg kjenner til noen som har startet et privat bakeri. Der jobber de både dag og natt for å få det til å gå rundt. Med mere konkurranse blir det også bedre fordi at det da vil være kunnskap og moral som teller og ikke om du har partiboken i orden. Før revolusjonen var alle var nødt til å være på jobb i åtte og en halv time hver dag. Den som ikke var det kunne bli satt i fengsel. Selv om det ikke var noe arbeid å utføre. Derfor er folk i Tsjekoslovakia ikke vant til å jobbe i det hele tatt. På arbeidsplassene sitter de bare og leser aviser og prater.

LAVE PRISER SOM MAKTMIDDEL

— Men hva med problemer som prisstigning og arbeidsløshet. Tror du ikke det vil bli en følge av å åpne opp for en fri konkurranse, og igjen gjøre det vanskeligere å oppnå støtte blandt folk?

— Det er akkurat det kommunistene håper på, for at det skal knekke sammen. Men jeg synes godt at det kan bli litt dyrere. Det var veldig billig før fordi regjeringen subsidierte mat og øl for å holde folk i ro. Det var bare et middel for at de skulle beholde sin makt, som var det eneste de var opptatt av.

MÅTTE OPTIMISMEN SEIRE

— Hva kommer du til å stemme til valget i juni?

— Det er vanskelig å velge. Det finnes så mange lister som står for akkurat det samme. Men jeg tror nok at jeg vil stemme på Borgerforum, for jeg håper at Vaclav Havel skal bli president.

Er du optimistisk i forhold til framtiden? Tror at Tsjekoslovakia vil utvikle seg slik du ønsker?

— Det er vanskelig å si, men jeg må være optimistisk. Vi er kanskje litt idealistisk i forhold til demokratiet akkurat nå. Men jeg kan jo ikke gjøre annet enn å håpe!

Med dette avslutter Hana. Som en nøktern student fra en liten by i Bohemia sitter hun der på sengekanten og forteller, som om det skulle vært verdens mest naturlige ting, at hun er med på å gjennomføre en total samfunnsomveltning sammen men tusener på tusener av andre håpefulle sjeler.

Tekst: KATRINE MALMO
Foto: RUNE HANSEN

1968: Tsjekkerne fjerner veiskilt for å forvirre okkupasntmakten.

DRAMATISK SCENE: Fra okkupasjonen i 1968.

FOTO: KLASSEKAMPEN

FOTO: KLASSEKAMPEN

Vips, sa det. Vips, så var tyve års militærdiktatur slutt. Militærdiktaturet i Tsjekkoslovakia, som hadde stått urokkelig i tyve år, viste seg plutselig å være en papirtiger. Trusler, løgn og forfølgelse kunne ikke lenger holde folk tilbake. Og så skulle det ikke mere til enn at man gikk i et par tog. Sattende November 1989 var det femti år siden studentene demonstrerte mot den tyske okkupasjonen. En student måtte bøte med livet for det. Det ble opprinnelsen til den Tsjekkoslovakiske student dagen.

Utrolig nok tillot myndighetene en demonstrasjon denne dagen. Riktignok ikke i sentrum, men ved en borg utenfor Praha. De startet som 15 000. På veien mot sentrum ble de 50 000. Politiet kom, men studentene sto tolmogig og ropte sine slagord. Så gikk politiet til angrep. Selv til Tsjekisk politi å være gikk de hardt fram denne dagen.

Studentene gikk til streik den påfølgende mandagen, og senere okkuperte de fakultetene. Folk samlet seg i sentrum, fler og fler. Studentene fikk støtte av foreldregenerasjonen. Fagforeningsklubber sluttet seg til, og så gikk det et par uker til folket sto på Vaclavplassen og ropte «Jakesj, det er slutt».

Og slutt ble det. Den tredje desember blir det dannet ny regjering med tre medlemmer fra opposisjonen. Men det skulle bare vise seg å en midlertidig retrett. Borgerforum oppfordret til generalstreik den ellevte desember. Og i romjula ble Havel president.

Det er dette som gjerne blir kalt fløyelsrevolusjonen. Ingen liv gikk tapt. Demonstrantene viste en enorm disiplin. De sto og ropte slagord til politiet kom, vel vitende om at de ville få bank. Så begynte politiet å slå. Og studentene løp. De lot seg ikke provosere, selvom fristelsene må ha vært store.

Slik gikk det til at det desillusjonerte og av omverden oppgitte tsjekkoslovakiske folket, reiste seg og knipset vekk diktaturet.

Audun Bakkerud er en nordmann som studerer tsjekkisk i Praha. Antrekket er stilig, sånn litt 30-åra-look som de hadde i filmatiseringen av «Tilværelsens uutholdelige letthet». Mitt i skjegget et vennlig glis.

Som total militærnektet og pasifist er Tsjekkoslovakia spesielt interessant for ham. Ikke bare fordi hans kjære Tsjekkoslovakia netopp har gjennomgått en fredelig revolusjon. Men fordi landet er bærer av en ikkevoldelig tradisjon.

Rettere sagt, det er det som er spørsmålet. Er det en ikkevoldelig tradisjon i Tsjekkoslovakia? Spørsmålet er tenkt stilt i en hovedfagsoppgave. Audun Bakkerud røper problemstillingen sin til oss. Men først påpeker han overfor oss som ikke er vant til begrepet ikkevold, at ikkevold og ikkevold kan være to helt forskjellige ting.

— Man kan ha to typer innstilling til ikkevold.

1. For noen er ikkevold i tillegg til kampmiddel, en livsfilosofi der mål og middel har smeltet sammen. Ikkevold er sterkest når det velges utfra en moralsk overbevisning.

2. Ikkevold kan også velges utfra en taktisk vurdering av hvilke virkemidler som er best egnet i den bestemte situasjonen. Man behøver ikke nødvendigvis være pasifist for å kjempe uten å bruke vold.

— Det er den andre typen ikkevold vi finner igjen i Tsjekkoslovakias historie, sier Audun Bakkerud og henviser til Gandhi.

— Jan Hus, for eksempel, er en sentral skikkelse i Tsjekkoslovakias historie. Jan Hus var en før-Luthersk prest som gikk til angrep på den katolske kirken. Han ville gjøre kirken mere folkelig og avskaffe prestenes privilegier. Han ble brent på bålet i 1415.

— Etter hans død reiste det seg en bevegelse i Bohemia, med ham som åndelig far. Husitterne, som de ble kalt, sto i mot fem katolske korstog, og selvom bevegelsen var militant, sto Hus selv for en religiøst fundert filosofi mot vold.

— Senere ble Husittene etterfulgt av de Bøhmiske brødre. En mystisk kristen bevegelse som delte mange idealer med sine forgjengere.

— Tsjekkerne og slovakene preget revolusjonsåret 1848 med nasjonalistiske opprør. En sentral person for disse var Karel Havlicek. Han fører seg inn i rekken av sentrale skikkelser i Tsjekkoslovakias historie, med klare ikkevoldelige idealer. Senere kom Masaryk, Dubcek og Havel.

IKKEVOLD ELLER IKKEVOLD

Tomas G. Masaryk samlet Tsjekkoslovakia nærmest alene.

Filosofiprofessoren Masaryk ble valgt inn i parlamentet, i det som var dobbeltmonarkiet Østerrike-Ungarn, med hovedsete i Wien. Det er rart å tenke på at grensene i Europa var helt annerledes før første verdenskrig. Østerrike-Ungarn var dengang en stormakt, der Bohemia (Bøhmen), Moravia (Mahren) og Slovakia var perifere provinser.

Da verdenskrigen brøt ut i 1814, forlot Masaryk landet og arbeidet for Tsjekkoslovakias frigjøring i vest-Europa. Arbeidet besto i å bearbeide vestlige diplomater og tale Tsjekkoslovakias sak for de vestlige myndigheter. I 1916 opprettet han det tsjekkoslovakiske nasjonalråd i Paris. De allierte anerkjente rådet som landets representative organ.

Republikken Tsjekkoslovakia ble proklamert Oktober 1918 i Praha. En måned senere ble Masaryk valgt til president. Det vervet hadde han fram til 1935, da han trakk seg.

Også Masaryk var humanist med ikkevoldelige idealer. Interessen for ham har blomstret siden Fløyelsrevolusjonen i november, som førte til at en annen humanist skulle bli president, Vaclav Havel.

Det må ha vært merkelig for kommunistregimet å gå i forhandlinger med opposisjonen etter de første demonstrasjonsukene. I spissen for opposisjonen var Havel, offentlig uthengt som samfunnsfiende nummer en, en forfatter som de siste tyve årene hadde gått ut og inn av fengsel.

I sin kombinerte nyttårs- og tilfredelsestale nevner han først den produktjonsmessige elendighet landet befinner seg i. Men sier så videre: «Alt dette er imidlertid fremdeles ikke hovedsaken. Det verste er at vi lever i en moralsk fordervet atmosfære. Vi lider av en moralsk sykdom siden vi er blitt vant til å si ett og tenke noe annet. Vi har lært oss å ikke tro på noe, ikke bry oss om hverandre, bare sørge for oss selv. Begreper som kjærlighet, vennskap, medfølelse, ydmykhet eller tilgivelse har mistet sin dybde og utstrekning. Og for mange av oss betyr det bare psykologiske særegenheter, eller de fremkommer oss som forvillede hilsener fra fortiden, litt komiske i datamaskinens og de kosmiske raketers tidsalder.»

DLD KE?

Tsjekkoslovakene er ikke helt sikre på om de skal skamme seg eller være stolte av mangelen på blod i deres historie. Beskyldninger om at de er feige, og at tsjekkerne har soul of a pigeon, føles tungt.

Særlig har skammen vært til å ta og føle på siden den sovjetiske invasjonen i -68. Riktignok ble de første dagene etter invasjonen preget av omfattende sivil motstandskamp, men den døde etterhvert nesten helt ut. Da filosofistudenten Jan Palach brente seg til døde i Januar -69, var det både en påminnelse og en anklage. En påminnelse om at motstandskampen ikke måtte oppgis. En anklage mot det tsjeckoslovakiske folk, for at kampen allerede var gitt opp.

Forfatteren Milan Kundera dro i eksil, og lever den dag i dag i Paris. Han hadde en diskusjon gående med Havel om dette. Tsjekkerne ville aldri reise seg fra den behagelige stolen, mente Kundera. Havel derimot, ville ikke si det, han mente det kunne være farlig. Og, som han sier i talen, «Hver gang noen kategorisk har hevdet at vi var sånn eller sånn, har sagt at samfunnet er en svært hemmelighetsfull skapning, og man må aldri tro bare på det ene ansiktet det vender mot oss i øyeblikket. Jeg er lykkelig over at jeg ikke tok feil. Folk over hele verden står forundret over hvor disse eftergivende, fornedrede, skeptiske borgerne i Tsjekkoslovakia som tilsynelatende ikke trodde på noen verdens ting mer, har fått den ufattelige kraften fra, til i løpet av noen få uker på en så veloppdragen og fredelig måte å riste det totalitære systemet av seg. Vi står selv forundret.»

På tyve årsdagen for invasjonen, 21. August 1988, var ikke Charta-folkene engang i Praha. De hadde ikke regnet med at det skulle dukke opp ti-tolv tusen på Vaclav-plassen. Men det skjedde. Og de to siste årene var det en økende grad av aktivisme.

De unge demonstrantene utviste i tillegg en imponerende disiplin. Settingen var klar på forhånd. Politiet kom til å gi dem bank, selvom de ikke provoserte på noen måte. De venta på politiet, ble slått, og løp.

«Folk er ikke redde lenger», sa Stanislav Devaty, dengang talsmann for Charta 77, tre måneder før demonstrasjonene ifjor høst. «...nå skjer det motsatte av hva som skjedde for tjue år siden. Dengang blei folk passivisert av redselen for de samme metodene som ennå brukes. Men nå fører de til at folk våkner i stedet.»

Praha-våren var en reaksjon på terror. På 1950 tallet var forfølgelsen av opposisjonelle på sitt værste, etter mønstre fra Moskvaprosessene. På 1960-tallet vokste det fram en reformfløy. Den vokste seg stor og sterk. Med valget av Alexander Dubcek som partiformann, hadde reformfløyen overtatt de mest sentrale posisjonene i partiet.

Det ble laget alternative økonomiske modeller. Og viktigst av alt, de skulle bygge en sosialisme med menneskelig ansikt. Humanismen vant til og med fram i kommunistpartiet.

Kommunistpartiet fordømte invasjonen. Men da de sovjetiske tanksene rullet inn, erklærte Dubcek at hæren ikke skulle gjøre motstand, og at folk skulle forholde seg rolige. Det ville ikke folk være med på. Kringkastingen sendte ut meldinger om partiets fordømmelse, nyheter og protestresolusjoner. Radiohuset blir barrikadert med busser og biler, men først og fremst en levende menneskemasse.

De første dagene gjennomfører tsjekkerne et omfattende ikke-samarbeid. Veiskilt og husnumre fjernes, folk nekter å gi opplysninger og levere matvarer. Jernbane og veikommunikasjon blir forpurret. Sit-down aksjoner blir gjennomført. Folk maler grafitti mot okkupantene på Prahas vegger.

Etterhvert blir motstanden mer spredt, for tilslutt å nesten forsvinne helt.

I 1977 ser borgerrettighetsinitiativet Charta 77, dagens lys. De stiller et krav: Alle medborgere i stolte Tsjekkoslovakia skal leve og arbeide som frie mennesker. I spissen for Charta 77 sto Havel og Jiri Hájek, en minister fra Dubcek tiden.

Men sørgelig få undertegnet manifestet til Charta 77. Folket valgte heller å leve i fred for myndighetene enn å undertegne på noe som ville medføre tap av arbeidsplass, studieplass, problemer for familie, fengsel og så videre. Charta ble aldri en stor organisasjon.

De siste årene dukket det opp enda et par nye motstandsgrupperinger. Blant andre Uavhengig assosiasjon for fred og Bøhmiske brødre.

NICOLAY B. JOHANSEN

AUDUN BAKKERUD: Fra Ikkevold, er bosatt i Tsekkoslovakia, «ikkevoldens hjemland».

FOTO: KATRINE MALMO

Miljøgrupper i Praha demonstrerer for bilfritt Praha. De krever også at den planlagte motorveien legges i sirkel utenfor Praha. Den eldste miljøgruppa i Tsjekkoslovakia, Brontosaurus deltar også.

— Vi jobber mye for at billismen skal reduseres, Praha er ett av de tre katastrofeområdene når det gjelder forurensning. Det har kommet forslag om å heve togprisene med tre hundre prosent. Vi jobber for at det fortsatt skal være billigst å kjøre tog, sier Helena Izbicka fra Brontosaurus. De strir for tiden med pengeproblemer og krangel om kontorplass. Men det kommer nye medlemmer til hver dag, idag har de 35 grupper.

Demonstrasjon for bilfritt sentrum i Praha ved Vaclavplassen. På en meningsmåling sier tsjekkerne at det viktigste i det nye landet er ett renere miljø.

FOTO: RUNE HANSEN

MILJØVERNER OG BYRÅKRAT

— Alle sier at miljøødeleggelsene er det viktigste problemet. Men ikke alle vil betale hva det koster. Det blir nok her som i Norge, at finansdepartementet blir viktigere enn miljøverndepartementet. Og finansministeren sier, men mener ikke, at miljø-problemene er det viktigste problemet.

— Så hvordan skal dere sikre at miljøet blir prioritert i det frie markedet som antagelig vil komme i Tsjekkoslovakia?

— Vi må skape en sterk opposisjon i folket som er for miljøvern, og som kan presse de som styrer. Det er den eneste måten å løse det på. Simona Bouzkova (27) svarer raskt, og du skulle ikke tro hun arbeidet i det tsjekkiske miljøvern-departementets presseavdeling. (Noe føderalt miljøvern-departement er enda ikke startet.) Men det gjør hun, og det er mer forståelig at hun svarer som hun gjør når du vet at hun har sin bakgrunn i miljøbevegelsen Brontosaurus.

IKKE PAMP

— Miljøvern-ministeren ble utnevnt i desember og miljøvern-departementet startet opp i januar, så vi er akkurat kommet i gang med arbeidet. Og siden det er ett helt nytt departement, var det mest naturlig å hente inn de som allerede hadde jobbet med naturvern, folk fra forskjellige naturverngrupper.

— Hvordan føles det å være pamp?

— Jeg skjønner ikke hva du mener. Jeg jobber med de samme folkene her som jeg gjorde det året jeg jobbet i Brontosaurus. Det er ingen forskjell.

Akkurat nå jobber miljødepartementet med å lage ett nytt lovverk for miljøvern. I tillegg jobber de på spreng for å finne en egen bygning. Nå er de spredd over hele byen.

— Miljøbevisstheten er stor i Tsjekkoslovakia, spørsmålet er hva vi skal gjøre med miljø-problemene. For eksempel er brunkull en voldsom forurensningskilde. Det er også vår største energi-kilde. Vannkraft og solenergi kan gi litt energi, men langtifa nok til å erstatte brunkullen.

JA TIL KJERNEKRAFT

— Da står vi igjen med alternativene energi-økonomisering eller kjernekraft. Energi-

Miljøvern og byråkrat Simona Bouzkova jobber i Bohemias nye miljøvern-departement. Noe jelles miljøvern-departement for Tsjekkoslovakia finnes ikke.

FOTO: RUNE YTREBERG

økonomisering fungerer bra i forhold til å gjenvinne varmetap, men fungerer dårlig i forhold til kullkraft-verkene. Kjernekraft er en «rensligere» forurensner, men skyver bare problemene ut i framtida. Hva vi skal velge er så avgjort ett problem.

— Miljøvern-ministeren har sagt at han ikke vil stanse planene om nye kjernekraft-verk. Hva er din kommentar?

— Jeg har nettopp kommet hjem fra reise, så jeg kjenner ikke til akkurat det. Jeg vet at ministeren er imot kjerne-kraftverk. Men han

kan ikke bare si nei, han må også ha ett alternativ.

— Ministeren har også sagt at kjernekraftverk ikke kan avskaffes i Tsjekkoslovakia innen en periode på tre år. Kommenter?

— Det kjenner jeg heller ikke til, og nå er resten av presse-avdelingen til lunch.... Vi kan ikke unnvære energien fra brunkullet, samtidig som brunkullet er sterkt forurensende. Da blir kjernekraft en lite ønskelig, men kanskje nødvendig løsning. Dette er på en måte ett steg-for-steg problem.

SYKLER TIL JOBBEN

— På mandag var det en demonstrasjon mot biler her i Praha. Praha er jo ett av katastrofe-områdene i Tsjekkoslovakia pga. den store forurensningen. Hvilke skritt vil dere ta for å minske forurensningen fra bilene?

— Det spørsmålet hører vel egentlig inn under ett annet departement.

— Er ikke miljøvern-departementet opptatt av bilforurensningen?

— Vi er opptatt av dette. Som du ser på dette bildet i avisen begynte vår miljøvernminister å sykle til jobben fra samme dag som bildemonstrasjonen var.

— Spørsmålet var hvilke skritt departementet vil ta for å minske forurensningen.

— Det er innledet forhandlinger med bil-industrien. Bil-industrien sier de ikke har penger til å kjøpe den teknologien som trengs for at bilene skal bli bedre og ikke forurense så mye. Personlig synes jeg det er en billig unnskyldning. Det må da finnes andre måter å redusere forurensningen på, hvis de virkelig prøvde. Desverre vet jeg ikke hvem som steller med den saken akkurat nå.

— Er det andre skritt dere vil ta? Vil dere f.eks. stenge Praha sentrum for biler?

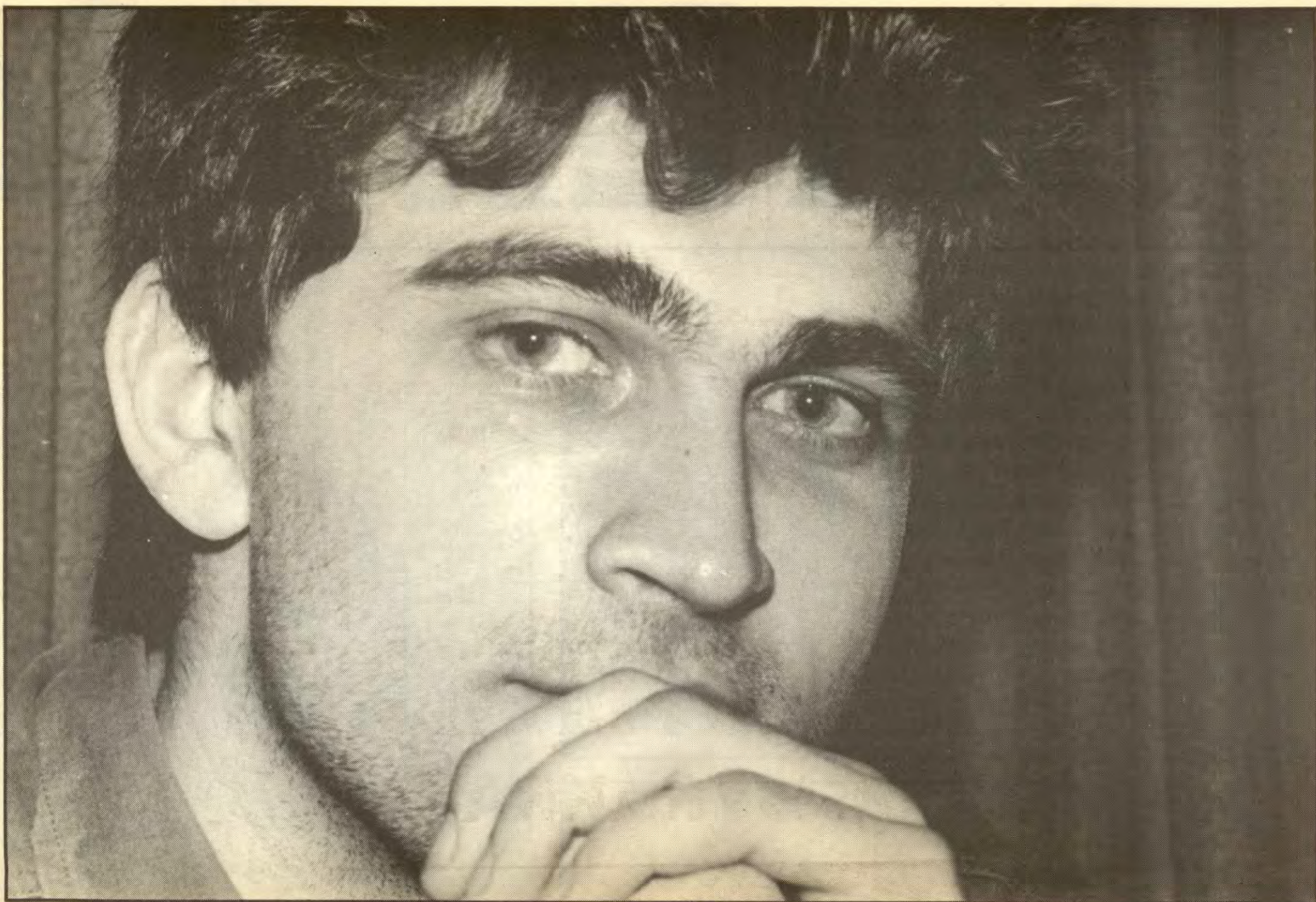
— Praha sentrum er jo nesten stengt for biler, men....Ja, Praha sentrum burde stenges for biler. I tillegg forurenser bussene i Praha svært mye, så det snakkes nå om å få busser drevet på gass.

— Thank you for the interwiev.

— Goodbye.

— Goodbye.

RUNE ENDRESEN YTREBERG

TOMAS SVOBODA: Freaka trompetist, leder for de Unge Kristelig Demokrater og fan av den liberale økonomen Friedman.

FOTO: RUNE E. YTREBERG

FREAKA FRIEDMAN FAN

— Det er ikke lenger mulig å bare diskutere politikk utifra den klassiske venstre/høyre-tankegangen. Ett eksempel: I Praha er det mange rockeklubber. Disse er ikke selvstendige, men er underlagt ett vannvittig byråkrati med en felles ledelse. I dette byråkratiet sitter det masse mennesker og sender papirer fram og tilbake til hverandre.

— Jeg sitter i Prahas øverste råd innvalgt på Borgerforums liste, og tok opp saken der. Jeg krevde at dette byråkratiet måtte vekk, at byråkratene måtte finne seg andre jobber, og at klubbene måtte bli selvstendige. Jeg spør deg, er dette høyre- eller venstre-politikk?

2 X FRIHET

Tomas Svoboda (23) er ikke bare en dyktig demagog. Han er også leder for de nystiftete Unge Kristelig Demokrater i Tsjekko. Og han sitter i sentralstyret i sitt moderparti. Du kan like godt merke deg navnet. Han er en av Tsjekkoslovas framtidige politikere, Tomas Svoboda. Svoboda betyr frihet på tsjekkisk. Hva betyr frihet for han?

— Frihet betyr for meg å gi folk muligheter til å kunne bruke seg selv. Etter førti års hard kommunistisk undertrykking er ikke folket vant til å kunne bruke sine evner. Men folk må være viktige, de må kunne bruke seg selv, for at de skal få ett godt liv. Dette gjelder for alle deler av livet.

Og Tomas bruker seg selv. Han har vært profesjonell trompetist i tre år, og er nå trompetist i Tsjekkoslovas mest populære rockeband «Laura og hennes tigre». De spiller en musikk som ligner svært på «Les Negresses Vertes». I Norge ville denne man-

nen vært freaker og radikal. Hvorfor er han med i kristelig-demokratene?

FRIEDMAN

— Jeg er katolikk og interessert i politikk. Jeg tror det er nødvendig å framheve de kristelige verdiene i politikken. Og vi må gå tilbake til Europa, til vest-Europas politiske system. Jeg vil f.eks. ikke ha Sveriges men Vest-Tysklands økonomiske system. Vi må gi mere frihet til bedriftene og industrien.

Tomas er bare en av mange som siterer den kjente liberale økonomen Friedmann. Velkjente fraser? De er populære. De Unge Kristelig-demokratene ble startet for tre måneder siden og teller nå tusen medlemmer. De er uavhengig moderpartiet, som har ca. fem tusen medlemmer. Hvorfor vil han så gi industrien mer frihet?

— Vi trenger det frie markedet. Fordi vi trenger teknologien og pengene til de vestlige selskapene. Jeg er ikke redd for at vi slik selger ut hele landet. For det første er det ikke mulig at de vil kjøpe alt. For det andre er jeg desverre redd for at Tsjekkoslovakia ikke kommer til å innføre ett fritt marked, men noe mitt i mellom. Ett slags sosialdemokrati.

DET PRIVATE INITIATIV

Sentraltstyring i enhver form er noe Tomas har angst for. — Jeg er motstander av et hvert sentralistisk system. Jeg kan gi deg ett eksempel. Idag subsidierer staten smørprisen. For hver kvart kilo smør vi betaler ti kroner for, må staten ut med tretti kroner. Slik blir smøret billig for folket. Men det blir umulig å få en

sunn økonomi. Den sentrale kontrollen er ett svakt system.

— Så du vil fjerne subsidiene. Hvordan skal folk overleve da?

— Vi vil selvfølgelig hjelpe de svake. Jeg vil ha en sosial sikkerhet i samfunnet. Men det er nødvendig at dette ikke bare er statens ansvar. Ansvar kan også gies slik at selskaper og bedrifter betaler f.eks. sykehus-oppholdet. Idag er statens ansvar altfor høyt. Ansvar må heller gies til folket.

— Sier du ikke som i sangen at «penger er frihet i den rike manns verden»? Er det ikke slik systemet ditt blir?

— Det er nødvendig å gi folk muligheter for privat initiativ. Og folk må være nødt til å omstille seg. De hundretusener som har jobbet i byråkratiet kan ikke fortsette med det lenger. De må gjøre noe annet. Det er den eneste muligheten. Vi må åpne oss for Europa.

BACK TO EUROPE

Å komme tilbake til Europa, åpne oss for Europa, hurtigst mulig tilbake til Europa er noe alle partier og personer poengterer og prater mye om. Også Tomas. Men hva mener han egentlig med det?

— Jeg vil ha ett partner-skap mellom Europa og Tsjekkoslovakia. Tsjekkoslovakia har store ressurser, kulturelt, industrielt og menneskelig. Europa bør ta vel imot oss. Og Europa er vår eneste mulighet.

— I dette frie markedet, hvordan vil du sørge for at miljøprobleme samtidig blir prioritert?

— Jeg vil ikke regulere markedet med lo-

ver, men pålegge bedriftene skatter på miljøfarlige produkter og produksjons-måter. Det er viktig at markedet er så godt som 100 % fritt. Økonomien må være åpen.

Finansministeren i Tsjekkoslovakia er ett annet Friedman-fan. Men selve Borgerforum er vel ikke for en slik økonomisk løsning som han vil ha?

— Borgerforum er venstre-orientert. Men vår økonomi er svært dårlig. Vi er ikke spesielt bedre stilt enn Polen. Jeg tror at etter hvert vil Borgerforum bli presset til å gå inn for vår løsning. Nå er til og med kommunistpartiet for ett fritt marked. Fordi det er ingen andre alternativer.

HØYREBØLGE?

Og derfor er Tomas leder for Unge Kristelig Demokrater. Han ser ingen andre alternativer. Og alternativene er uklare. Selv om venstre-tanken er mer etablert i Tsjekkoslovakia, kan ikke ett valgs-kred for de konservative i Tsjekkoslovakia slik vi har sett det i Øst-Tyskland og Ungarn utelukkes.

På siste meningsmåling for Bohemia fikk kristelig-demokratene seks prosent. Tatt i betraktning at nesten halvparten ikke hadde bestemt seg, er ti prosent en sikrere antagelse. I Slovakia, som er dominert av katolikker, har det katolske konservative partiet som kristelig-demokratene samarbeider med i skrivende stund nesten seksti prosents oppslutning. Hvilken framtid Tsjekkoslovakia og Europa går mot er vanskelig å spå. Men framtida til Tomas Svoboda virker lys. Svært lys.

RUNE ENDRESEN YTREBERG

Berlin bleit

Over:
De unge øst-tyskerne
har større identitet for
Øst-Tyskland enn de eld-
re. Her ikler de seg
Øst-Tysklands flagg.
FOTO: RUNE HANSEN

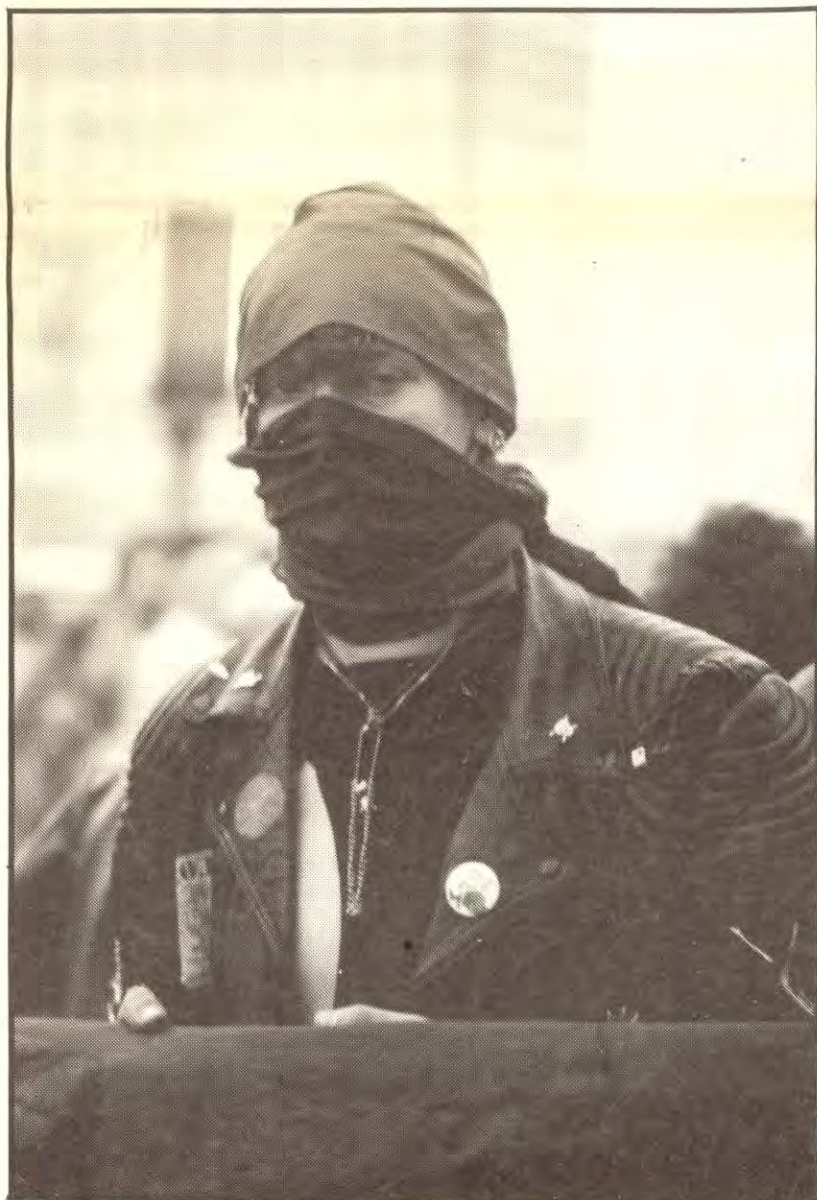
Til høyre:
Ung punker i demon-
strasjonen. Av frykt for det
vest-tyske sikkerhets-
politiet maskerer de seg
og nekter å bli tatt bilde
av. FOTO: ARE NAVAS

**Sjokk-seier for de kon-
servative på valg-
søndagen og
blåmandag til tross,
«Berlin bleit Links».
Berlin forblir rødt.
SPD, det sosialdemo-
kratiske partiet, og
PDS, det gamle kom-
munist-partiet, fikk
over seksti prosent til
sammen i Berlin. Ber-
lin bleit links er
hovedparolen i demon-
strasjonstoget.**

Forskjellige røde grupperinger de-
monstrerer, og parolene er klare :
«Mot samling av Tyskland.» «Nei
til det fjerde rike.» «Med Lothar de
Maisiere har intoleransen fått ett
nytt navn.» Lothar er lederen for
Kohl-avleggeren, kristelig-demo-
kratene CDU i Øst-Tyskland. En
sentral person i «Alliansen for
Tyskland». Av mange radikale kalt
«Den svarte alliansen».

SLÅSSKAMP

Derfor samler rundt tusen seg bak
parolene. De demonstrerer mot at
Øst-Tyskland skal bli styrt av kapi-
talsmen og imperialismen, som de
sier. De krever at Tysklands øst-
grense forblir den samme. De er

redd for at de gamle nasjonale idee-
ne om ett stort aggressivt Tyskland
igjen skal våkne til livet. Og at fa-
sismen skal vokse på nytt.

Den tanken er ikke så fjern. No-
en skinheads begynner å provosere
parole-bærerne. Skinheads har
vokst seg sterk den siste tida, og det
har vært flere svære slåss-kamper
mellom dem, politiet og radikale.
Men denne gangen trekker de seg

unna, og....toget går.

I demoen er det mest unge, man-
ge er BZere og freakere. Plutselig
spilles Internasjonalen over høyttal-
lerne og folk synger med. Jeg tror
ikke mine egne ører : «Her i Øst-
Berlin ?!!». På den første dagen i
det nå nye pluralistiske, demokra-
tiske Øst-Berlin synger de kommu-
nistenes, undertrykkernes gamle
nasjonalsang. Det er nesten som

«Berlin bleit links», Berlin forblir rødt. De unge på venstresida i Berlin demon-
SPD og PDS over seksti prosent tilsammen.

Noen skinheads provoserer. Mannen til venstre er togvakt. Like etterpå
slår han skinheaden med ryggen til. Da går de. FOTO: ARE NAVAS

om de synger på trass. Stemningen
denne dagen er motløs, uten visjo-
ner. De demonstrerer bare imot,
ikke for ett alternativ. For deres al-
ternativ har tapt.

INTER- NASJONALEN

Likevel synger de Internasjonalen.
Kanskje er det fordi de unge øst-

tyskerne har mer følelser for Øst-
Tyskland, enn de eldre. Øst-Tysk-
land er en del av deres identitet.
Som Berlinere har de hatt mer kon-
takt med vesten enn de fleste andre
i øst. De vet om vestens skygge-
sider. Over en tredjedel av ung-
dommen i Øst-Berlin stemte på
PDS. Svært mange kunstnere og
musikere gjorde det samme. Berlin
er en rød by.

rikt link

rer under denne hovedparolen blåmandagen etter valget, og holder fast ved den eneste seierende fikk. I Berlin fikk
FOTO: RUNE HANSEN

Emma fra Øst-Berlin er ikke enig med de unge. Hun vil ha ett forent Tyskland, det har hun ventet på i førti år.
FOTO: RUNE HANSEN

Over tusen, for det meste unge, deltok i spontan-demonstrasjonen i Øst-Berlin.

FOTO: RUNE YTREBERG

MARLENE DIETRICH

Alle okkuperte hus i Vest-Berlin er nå revet eller legalisert. Undergrunnen, musikken, kunsten og diskusjonene er paradoksalt nok i øst. Vest-Berlinerne søker like mye over til øst som Øst-Berlinerne til vest. Det gjør Berlin til en gryte, ett sted hvor hundre blomster blomstrer

Berlin er en utrolig spennende by, og reiser seg nå igjen som den kulturbyen den en gang var. Reis til Berlin. Nå. I 1991 er kanskje ikke Øst-Berlin mere. Og når du drar, skjønner du for første gang hvorfor Marlene Dietrich sang så skjært, så skjært, «Ich habe noch ein Koffer im Berlin».

RUNE ENDRESEN YTREBERG

Vi river Jiri ut av demonstrasjonen. Noe bilde får vi ikke ta. Vi spør han hvorfor han deltar i dette toget.

— Valgresultatet betyr slutten på den sosiale friheten og rettferdigheten i Øst-Tyskland. Framover kommer kapitalen til å styre dette landet, ikke rettferdigheten. Jeg er imot gjenforening fordi jeg frykter at ett stort Tyskland vil bli for sterkt, det kan utgjøre en stor fare for sine nabo-land.

— Tror du CDU-leder Kohl vil skape ett fjerde tyske riket?

— Nei, det tror jeg ikke. Men ideene fra Weimar-republikken lever videre i hans parti. Deres politikk er å sette grupper opp mot hverandre. Den politikken er jeg redd for.

— Du er fra Vest-Berlin, likevel deltar du i denne demoen i Øst-Berlin. Hvorfor?

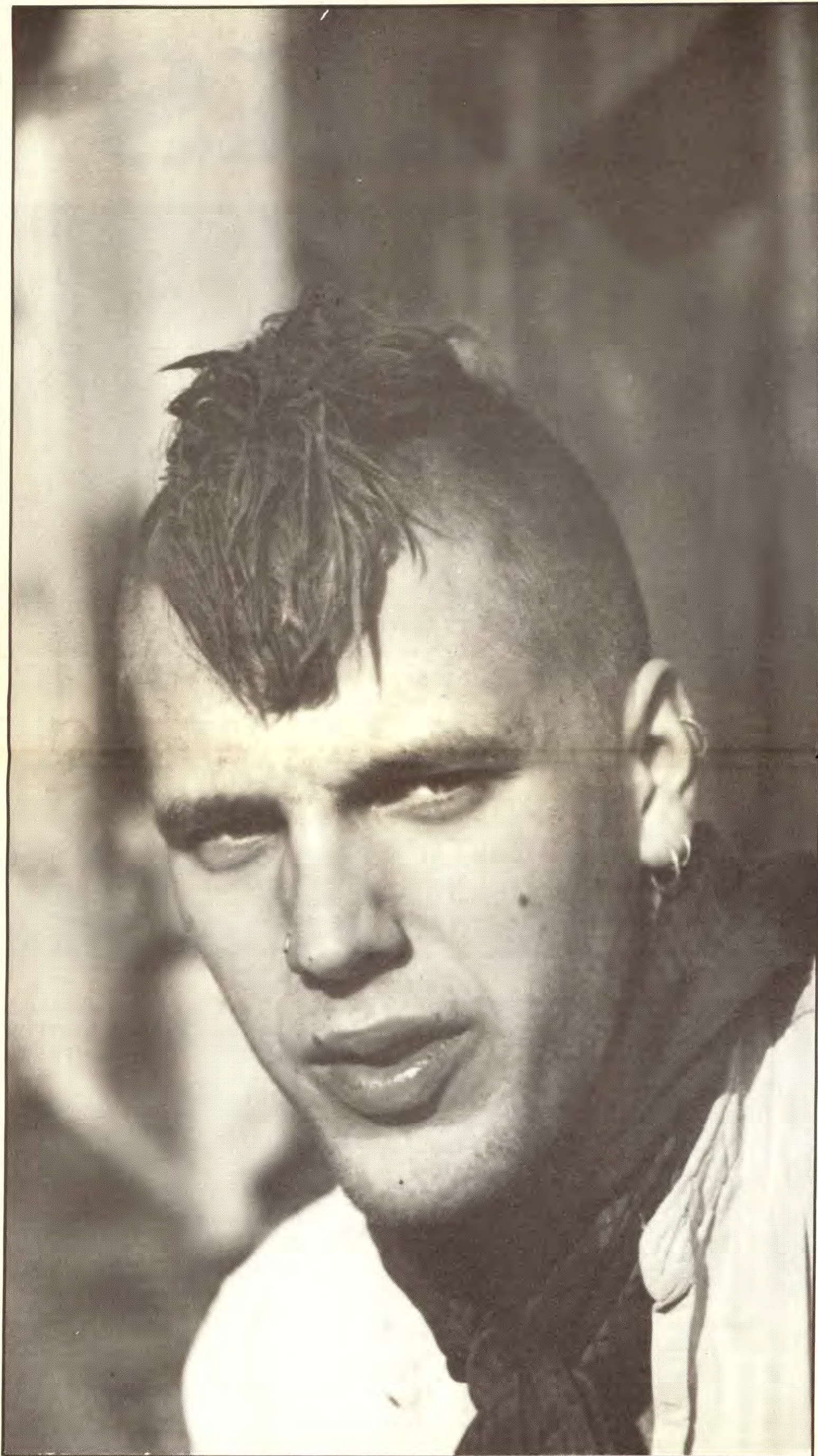
— Fordi jeg vil støtte de opprinnelige ideene i den østtyske revolusjonen, frihet og rettferdighet. Jeg vil gå imot at den blir kjøpt opp av Kohls D-Mark. Derfor er det viktig at vi radikale i øst og vest nå begynner å samarbeide.

Anton går like ved siden av bilen og bærer en av parolene. Heller ikke han vil bli fotografert, men svarer likevel kort da jeg spør hvorfor han går i demoen.

— Jeg er imot gjenforeningen. Jeg vil ikke ha ett nytt stort tysk rike. Jeg sier NEI til at imperialismen og kapitalismen skal styre Tyskland. Stor-Tyskland vil ha tilbake deler av Polen, og det vil jeg kjempe imot.

Er vi virkelig i DDR? Med bakoversveis etter disse kraftparolene går vi ut av toget. Vi spør Irma, en eldre dame som har vært tilskuer til demonstrasjonen, etter hennes mening. Forstår hun de unge? — Nei. Jeg har bodd her i førti år, og det jeg har ventet på er en forening med Vest-Tyskland. Mange av mine slektninger bor der. Jeg vil ha enhet. Derfor stemte jeg SPD.

— Mange av de unge er redd for at ett stort Tyskland skal bli aggressivt. Forstår du det? — Ja. Men det fjerde rike kommer ikke. Det tyske folk har opplevd to nederlag. Hvorfor skulle vi ville oppleve ett til?

MARTIN: Punker, okkupant og antifacist.

— *For tiden har vi store problemer med skinheads, og de blir bare større. På lørdag kom 200 skinheads ned fra en fotballstadion like ved, de kastet brostein og ødela vinduene her. Etterpå dro de videre til Schönerhauserstrasse 20, det første offisielle okkuperte huset i Øst-Berlin. Der ble det kastet molotow-cocktails fra begge sider, helt til politiet tok oppstilling. Da dro skinheadsene ned på Alexanderplatz i sentrum og angrep en politibil, og det utviklet seg til ett stort gateslag mellom skinheadsene og politiet.*

BLÅMANDAGEN etter valgdagen treffer vi Martin (19) på Rote Pub, en nylig okkupert kafe i en av de mange okkuperte husene i Øst-Berlin. Vi blir invitert på kaffe, kjøper noen øl og setter oss ut i solskinnet i Kastanien-alle. Martin forklarer bakgrunnen for at politiet banker skinheadsene og ikke frearkerne, en utenkelig tanke i Norge.

ONKEL POLITI

— I Øst-Tyskland er politiet venstre-orientert, de banker opp fascistene. De kommer f.eks. hit på kafeen, drikker kaffe og spør om de kan hjelpe oss med noe. Mens i Vest-Tyskland er ca. tredve prosent av politifolkene republikanere eller fascister.

Intervjuet går i en salig blanding av tysk og engelsk, Martin prater videre som en foss.

— Samme lørdag i Vest-Berlin var det en stor anti-fascistisk demo mot ett nytt fascistparti, FAP - Freie Arbeiteres Partei. Politiet slo ned demonstrantene og kjørte med bil rett inn i menneskemengden, så en demonstrant havnet på sykehus al-

I solskinnet foran okkuperte «Rote Pub» i Kastanien allé. (Martin i midten.)

Politiet er stille og venstreorientert. Her en genert politimann som snur seg vekk fra fotografen.

KINHEADS, COCKTAILS

OG KNUSTE VINDUER

vorlig skadd. Fascistene ble beskyttet av politiet, fascistene satt til og med inne i politibilene.

Berlin er altså ikke så fredelig som det denne mandags formiddagen kan vitne om. Det er satt opp provisoriske vinduer og kafeen er inntil videre stengt. Martin peker på ett kulehull i vinduet i andre etasje.

— Forrige uke satt vi fredelig her ute, da plutselig hører vi «BANG», kaster oss ned og ser en bil kjøre vekk. Det var bare helt sprøtt. Så vi har organisert en alarm hver lørdag, slik at hvis skinheads kommer, har vi mulighet til å forsvare oss i de okkuperte husene.

20 OKKUPERTE HUS

Mange hus i byen er i en elendig forfatning og står tomme. Samtidig er det stor mangel på boliger.

— Vi var en fire stykker som manglet hus, og spurte så venner av oss om de trengte ett sted å bo. Nå er vi ca. førti stykker. Bakgården her ble okkupert for mer enn to år siden, mens Rote Pub ikke ble okkupert før i januar i år.

Idag er det ca. tjue okkuperte hus i Øst-Berlin, og det har blitt okkupert mange nye hus i de siste månedene. I de fleste andre store byer, som Leipzig, Rostock og Brenzen, er det også okkupert hus.

— Vi prøver å organisere denne okkupasjonen sammen med de andre okkuperte husene. Vi har dannet en «okkupasjons-kongress», hvor det sitter to-tre personer fra hvert hus i Øst-Berlin. De prøver bl.a. å finne ut en måte å gjøre husene legale på, slik at vi kan bli værende her. De prater med advokater osv. Hittil har to hus blitt legale.

Martin mener at rundt hvert fjerde hus vi ser i dette strøket er en okkupert kafe.

KONTAKT ØST/VEST

— De okkuperte husene er svært viktige. Mange organisasjoner og grupper som under kommunismen holdt til i kirkene flytter nå ut av kirkene og inn i okkuperte hus. Det gjelder f.eks. Uavhengige Antifascistiske Gruppe, som startet kafe og magasin i okkupert hus. Det huset er nå blitt legalt.

Flere av de som er på kafeen er fra Vest-Berlin. Og okkupasjonene virker godt organisert. Har de kontakt med BZerne i Vest-Berlin?

— Ja, de hjelper oss veldig mye. Stolene du sitter på nå er fra Vest-Berlin. De hjelper oss med gass til nærkamper, og vi hjelper dem. Det kommer band fra Vest-Tyskland som spiller her, og flere kommer flyttende fra Vest-Tyskland og sier de vil bo her i Øst.

I det siste har store arealer i Øst-Berlin blitt kjøpt opp av vestlige selskaper. Hva tenker han om det?

— Når muren blir fjernet, blir både Kreuzberg og dette området verdifulle områder. Om ti år er nok alt rundt oss her revet og erstattet av bankpalasser. Det er synd. Hvor skal folk bo?

ETTER VALGET

Det er mange planer for Rote Pub. De har tenkt å starte plateforretning, spille- og øvings-lokaler og kafe. Dessuten har de lyst til å bo sammen med folk sine her. Hva tror han kommer til å skje nå når høyresida har vunnet valget?

— Det er vanskelig å si, fordi ingen vet hva som vil skje. Jeg tror folket vil ha sikkerhet. Om to måneder, kanskje i begynnelsen av juni, kommer politiet og vil kaste oss ut. Da må vi gå eller kjempe. Og vi går ihvertfall ikke frivillig. Vil de ha oss ut, må de komme med tanks. Og BZerne fra Vest-Berlin sier, at hvis politiet kommer, kan de dele ut flyveblader og mobilisere folk i Vest-Berlin til å komme og danne ring sammen med oss.

— I hele Europa blir de okkuperte husene revet ned. Det skjer i Kreuzberg i Vest-Berlin, jeg hører at alle okkuperte hus i Danmark nå blir revet, og du sier dere har problemer med det samme i Norge. Det virker som om de vil fjerne alle de uavhengige sentrene i Europa.

— Du tror ikke at siden politiet her er venstre-orientert, så vil de nekte å fjerne dere?

— Nei, de som jobber i politiet må jo følge ordre. Og uansett kan de jo bare sende politi fra Vest-Tyskland, de stiller nok opp villig vekk. Jeg hadde jo håpet at SPD (sosialdemokratene) skulle vinne valget, de er jo litt røde. Nå kommer istedet Stor-Tyskland med full fart, og

jeg er redd det kommer til å bli ganske høyre-orientert.

STERK OPPOSISJON

— Hva stemte du selv?

— Jeg stemte på PDS, fordi de tilhører venstresida.

— Hvordan kan du stemme på det partiet som har styrt Øst-Tyskland i førti år?

— Før sa også jeg «ALDRI PDS», også etter at de gamle lederne var sparket ut. Men så leste jeg valgprogrammene, og PDS var det eneste partiet jeg var enig i. PDS kommer til å bli en sterk opposisjon, og det er noe vi så avgjort trenger. CDU og delvis SPD sier at alt i vesten er fantastisk. Men slik er det jo ikke. Så noen må stemme på venstrepartiene slik at det finnes en opposisjon som kan presse regjeringen.

Og med det forlater vi den unge mannen med de grønne øynene og det grønne håret. En punker som stemmer på det tidligere kommunistiske partiet. Det hadde aldri skjedd i Norge.

RUNE ENDRESEN YTREBERG
Foto: ARE NAVAS

KAPITALISMEN, HJERTELIG VELKOMMEN?

Delte meninger blandt ungdom i Øst-Berlin. Rebell snakket med noen under og etter valget.

Alexander, 18 år

FOTO: ARE NAVAS

Øst-berlin søndag ca. 19.00., en time før valgresultatet er kjent. Vi spør hva Alexander (18) stemte:

— Jeg stemte SPD (sosialdemokratene). Fordi det er bare dette partiet som kan få Øst-Tyskland på beina. I den konservative alliansen er det en del farlige høyre-tendenser. Og jeg har ikke tillit til venstrepartiene, de har styrt oss i førti år. SPD vil ha ett sosialdemokrati, jeg stemmer for deres middelvei.

— **Hvordan føles det å stemme i det første frie demokratiske valget i Øst-Tyskland på nesten seksti år?**

— Det føles som å være med på en historisk begivenhet. Ikke bare rent personlig. Det er også historisk fordi vi vil være med å bygge «europas hus», og jeg tror at ett samlet Tyskland her har en stor rolle å spille.

— **Hva er ditt syn på ett forent Tyskland?**

— Samlingen av Vest- og Øst-

Tyskland må skje svært langsomt. Folket i Øst-Tyskland har i løpet av førti år bygd opp mange goder som de nå lett kan miste. F.eks. barnehager, medisinsk behandling, ferietilbud, kort sagt den sosiale sikkerheten. SPD er for at samlingen skal skje sakte.

— **Både i Polen og Norge er det skepsis mot ett nytt stort Tysk rike. Forstår du det?**

— Tyskland er medlem av NATO, og våre naboer trenger ikke å være redd oss, fordi vi er i NATO.

— **Du er ikke redd for at Øst-Tyskland skal bli en banan-republikk i ett samlet Tyskland?**

— Haha. Det tror jeg ikke. Men det er vanskelig å si. I nord vil ikke folket bare gå rett inn og bli en del av Vest-Tyskland. Men i sør har de i førti år blitt behandlet ekstra dårlig, og derfor vil folket i sør ha en rask samling. En rask samling vil skje på Vest-Tysklands premisser.

— **Hva mener du må gjøres med forurensningen av naturen?**

— Jeg vet ikke. Jeg kan ikke så mye om det.

— **Du tror ikke at folket i Øst-Tyskland har blitt blendet av lyset fra Vesten?**

— I begynnelsen av revolusjonen ville folket være fri, og så bare de lyse sidene ved kapitalismen. Men nå har folk begynt å få opp øynene, de ser også vestens skyggesider, sier Alexander.

Han avsluttet gymnaset for ett år siden og har nå fem måneder igjen av verneplikten som soldat i folkets nasjonale hær.

— **Hva vil han gjøre framover?**

— Jeg kommer til å studere, kanskje jeg kommer til å bli elektriker. Kjæresten min har begynt å studere i Vest-Berlin, så kanskje jeg også gjør det. Jeg får se på utviklingen her om jeg blir værende her eller ikke.

RUNE ENDRESEN YTREBERG

Jan, 19 år

— **Hva driver du med til hverdags?**

— Nå for tiden er jeg soldat i hæren. Men bare for noen få dager til. Da skal jeg over i «social service» (siviltjeneste), for jeg vil ikke være i militæret mer. Jeg er overbevist om at militærtjeneste ikke er bra for folk. Og fra 1. mars i år har det blitt mulig for oss her i Øst-Tyskland å ta «social service» istedenfor.

— **I dag er det valg her i Øst-Tyskland, hvilke tanker gjør du deg om det?**

— Det er selvfølgelig veldig bra. Det er jo helt annerledes nå når vi har så mange ulike partier å velge mellom. Og jeg håper at folk vil velge det som er riktig. Man kan stemme for Øst-Tyskland eller man

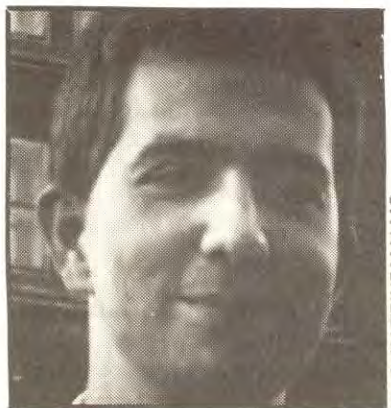

FOTO: KATRINE MALMO

kan stemme for Europa.

— **Hva stemte du?**

— Jeg stemte ikke på et parti, men på en gruppe som er sammensatt av tre organisasjoner. De kaller seg «Citesens Movement» og man kan si at det er en venstreorientert organisasjon. Jeg foretrekker venstresiden, men jeg vil ikke stemme på et parti fordi jeg liker prinsippene til «Citesens Movement» bedre. De står for et grunnplansdemokrati, som strekker seg utover det parlamentariske demokratiet, med en lite gruppe av talspersoner som skal representere disse tre organisasjo-

nene. Høringer og folkeavtemninger er en del av deres prinsipper.

— **Hva er navnet på denne listen?**

Den heter Bundes 90, og de tre organisasjonene den består av er: Neues Forum, Democrati Jetzt og Initiativet for menneskerettigheter og fred.

— **Hvorfor ville du ikke stemme på et parti?**

— Det er på grunn av hvordan partiene er oppbygd og hvordan de arbeider. De skaper et så stort byråkrati. Jeg har ikke sansen for en hel haug av funksjonærer og partisjefer.

— **Du har en rød stjerne som jakkemerke. Er ikke tiden for røde stjerner forbi i Øst-Tyskland, og Øst-Europa ellers?**

FOTO: KATRINE MALMO

— Nei jeg synes ikke det. Hvorfor skulle tiden være forbi bare fordi at den modellen for sosialisme som vi prøvde ikke gikk bra? Vel, sorry, da får vi vel prøve en annen type politikk. Men dette symbolet vil alltid bety for meg, å prøve å gjøre positive ting for mennesker og ikke for penger. En sosial politikk.

— **Så du tror framdeles på sosialismen på en annen måte?**

— Ja, det kan du si. Vi prøvde å skape sosialisme i Øst-Tyskland, og vi kom også et godt stykke på vei, men så skjedde det en masse ting som gikk gale.

— **Med de holdningene som du har, så kan vel ikke du være representativ for flestparten av ungdom. Eller hva?**

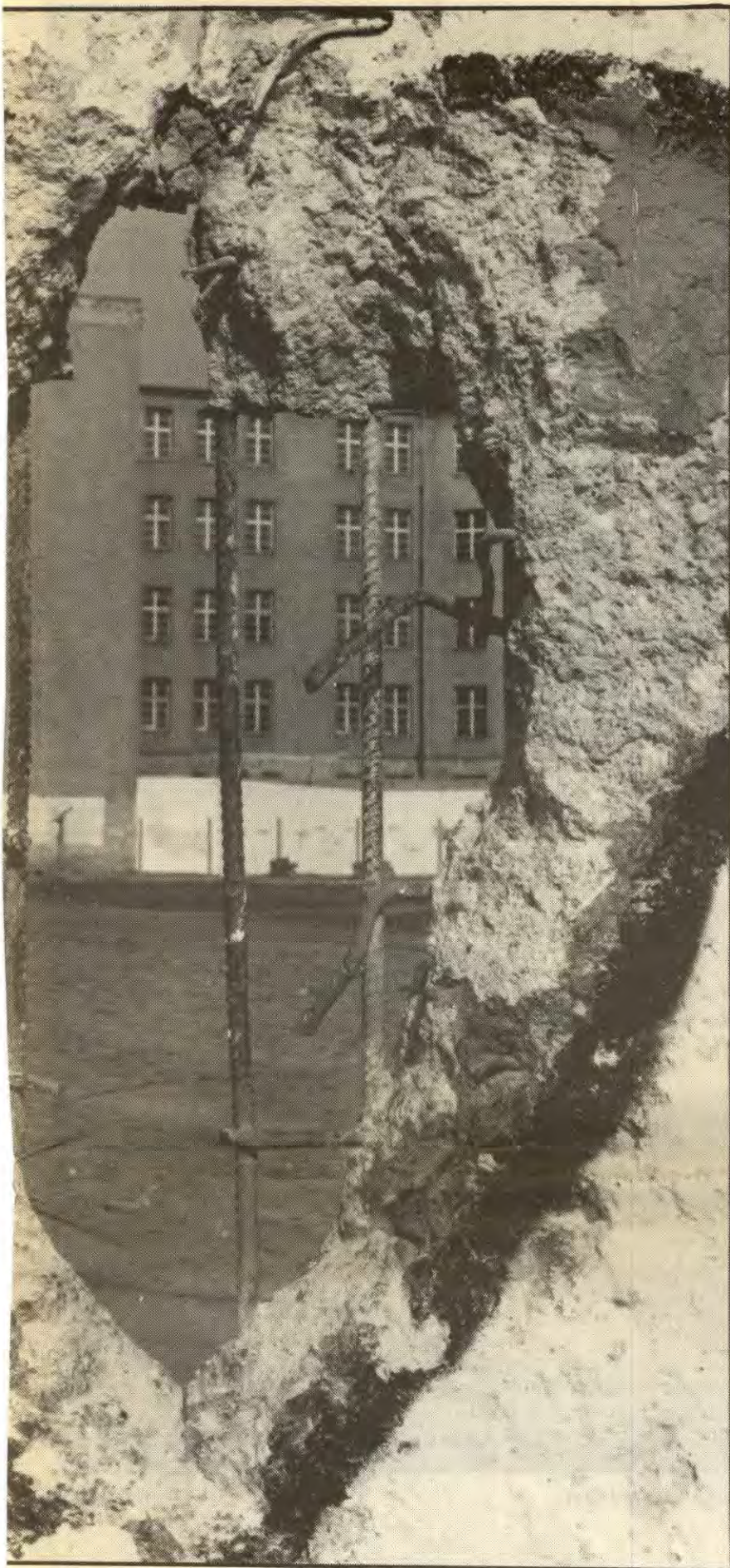
— Nei jeg er vel ikke det. Mange sier «aldri mer sosialisme, aldri noe mer av disse idéene. Vi har fått nok av dem, vi hater dem, la oss slutte oss til BRD og få kapitalisme og D-Mark, og så kan vi leve livene våre akkurat som vi vil sjøl». Men det er ikke dette jeg ønsker. Da tror jeg vi vil miste mye av de sosiale idéene vi har. Mange venner av meg er uenig i dette. Men også ganske mange ungdommer har andre idéer.

— **Tror du folk har store illusjoner om kapitalismen?**

— Jeg er redd for at en del mennesker tror at å skape et kapitalistisk samfunn vil bety løsningen på alle problemer. Men jeg tror ikke det vil fungere slik, og det tror jeg nok alle vil oppdage etterhvert. Men ikke alle har illusjoner. Folk kan være ganske godt informert om forholdene i BRD og i andre kapitalistiske land hvis de vil.

SOLVEIG MIKKELSEN
OG KATRINE MALMO

Valgets seierherre, Alliansen for Tyskland, åpner Øst-Europas hjerte og slipper vesten inn.

FOTO: KATRINE MALMO

Berlin og Øst-Tyskland står ved et viktig veiskille. Hvilken side velger ungdommen i øst?

FOTO: KATRINE MALMO

Bernadet Demrich, 17 år

— Hva synes du om valget?

Jeg synes utfallet var veldig bra. Men jeg synes ikke det er bra at PDS fikk så mange stemmer. Men det finnes nok helt sikkert andre meninger om den saken.

— Hva stemte du selv?

— Jeg er ikke atten år ennå, men hvis jeg skulle ha stemt så ville jeg

FOTO: RUNE HANSEN

ha stemt på Democraticshen Aufbruch, (Demokratisk Oppbrudd).

— Hvorfor synes du det ikke var bra at PDS fikk så mange stemmer?

— Jo, fordi at SED -det gamle

kommunistpartiet- har regjert i 40 år gjort nok gale ting her i landet. Og den sjansen må de ikke få igjen, gjennom PDS, som består av mange av de samme folkene. Da ville det bli totalt kaos her, og vi ville heller ikke få noen gjenforening.

— Hvorfor tror du at så mange som hele 16 prosent stemte på PDS?

— Fordi disse folkene sikkert framdeles har tro på kommunistpartiet, og kanskje også fordi de har hatt privilegier gjennom partiet. Og fordi PDS ikke er for gjenforening.

— Ønsker du selv en gjenforening av Tyskland?

— Ja, jeg vil ha gjenforening. Men det må ikke skje for fort.

— Hvorfor?

— Jo, jeg vil ha frihet i hele Tyskland, ett Tyskland. Det er også naturlig for et land å være samlet, som for eksempel Norge eller hvilket som helst annet land.

Judith Ficher, 15 år

FOTO: RUNE HANSEN

— Hva synes du om valget?

— Jeg er glad, jeg synes det er bra.

— Alliansen for Tyskland vant valget. Var det overraskende, eller hadde du ventet det?

— Jeg synes ikke at noen av de andre partiene er noe bra, Bare CDU, så det synes jeg ikke er noe rart.

— Hvorfor synes du CDU er det beste partiet?

— Jo for da får vi gjenforening og D-Mark.

Marko Waning, 26 år

— Hva tenker du i ettertid om valget?

— Jeg er ganske nedtrykt og fortvilet, fordi CDU ikke faller i min smak. Jeg er redd for at vi vil miste mye som er bra. For eksempel den sosiale sikkerheten.

— Hva stemte du selv?

— Jeg gav min stemme til PDS. (Parti for demokratisk sosialisme.)

— PDS fikk hele 16 prosent av stemmene, og 29 prosent her i Øst-Berlin. Var det overraskende?

Det er litt vanskelig for meg å svare på. Men det er kanskje bra at de bare har fått en ganske sterk posisjon, og at de ikke har vunnet valget. Kanskje hadde det blitt ut en borgerkrig om de hadde vunnet valget, for da ville man se på det som om det var SED (det tidligere kommunistpartiet) som igjen hadde fått makten.

— Hvorfor stemte du på PDS?

PDS hadde det klareste og beste programmet, med bakgrunn og

fakta. Spesielt var det lagt vekt på sosialpolitikken. Barnehager skulle for eksempel betales av staten. CDU sa ikke noe om hvem som skulle betale.

FOTO: RUNE HANSEN

— Tror du det blir lenge til en gjenforening av Tyskland skjer?

— Det er vanskelig å si. Men DDR kan ikke lenger eksistere betingelsesløst uavhengig av BRD (Vest-Tyskland).

KATRINE MALMO

VALGETS SEIERHERRE: Alliansen for Tyskland, fikk 48,14 prosent av stemmene. Så da er det klart for gjenforening og D-mark til folket.

FOTO: RUNE HANSEN

BLÅMANDAG

VI ER I Øst-Berlin dagen etter det første frie valget i DDR's historie. Datoen er 19. mars. Valgresultatet er for lengst gjort kjent. Folk flest begynner å venne seg til det noe overraskende utfallet. Den konservative alliansen for Tyskland, med kristeligdemokratene i spissen, fikk rundt femti prosent av stemmene. Sosialdemokratene ble valgets tapere med ei oppslutning på litt i overkant av tjue prosent. Tysk gjenforening er mer nærliggende enn noen sinne.

Vi har en avtale med Rosemarie Gratz, 43 år. Journalist i nyhetsmagasinet Aktuelle Kamera Zwo.

Gratz er journalistutdannet ved universitetet i Leipzig. Etter endt utdannelse arbeidet hun en kort periode i avis. Deretter havnet hun i øst-tysk fjernsyn. 18 år gammel ble hun medlem av SED, - kommunistpartiet som hersket fram til forandringene i fjor. Forandringene som skjedde i form av en massiv protest mot det bestående systemet, som resulterte i Berlinmurens fall, og som medførte at makta glapp ut av hendene på partiet.

19. mars må være en slags dagen derpå for Rosemarie Gratz. Med fortid i SED må tiden være over-

moden for ettertanke. Det samme spørsmålet vender nok stadig tilbake: Hva gikk galt? Svarene kan ikke være annet enn ubehagelige. Svarene må bli en serie av innrømmelser, kritikk rettet mot en sjøl, og kanskje i tillegg en følelse av skam. For har man ikke i ganske lang tid ant at forsvar for førti års vanstyre ikke lenger er mulig? Tida har løpt fra de gamle maktøverne.

Hva skal man så gjøre i en slik situasjon? Trekke lærdommer av fortidas feil, mener Rosemarie Gratz. For på den måten å vite hva man ikke skal gjøre i framtida.

Vi innleder intervjuet med å snakke om valget. Rosemarie Gratz er også overrasket over at de konservative fikk så stor oppslutning:

— Ja, rett etter at valgresultatene ble kjent, var jeg temmelig overrasket over at så mange øst-tyskere sluttet opp om de konservative alliansen for Tyskland. Nå i ettertid synes jeg valgutfallet er lettere å forstå. Det burde ikke ha vært en så stor overraskelse for oss. For å sitere forfatteren Stefan Heym : «Det er normalt å gratulere vinneren av et valg, så jeg sier gratulerer Mr. Kohl!»

— Kohl og kristeligdemokrate-

ne i Vest-Tyskland er de reelle vinnerne av valget. På mange måter kan vi si at Kohl kjøpte de øst-tyske stemmene. CDU fikk pengestøtte fra Vest-Tyskland under valgkampen. Lederne av alliansen lovet D-mark og gjenforening. Et av CDU's slagord i valgkampen var: Stem på oss, og vi garanterer dere D-mark! Folk stemte konservativt fordi de vet det er fra konservative hold i Vest-Tyskland det er penger å hente.

PDS

— Hva stemte du sjøl?

ROSEMARIE GRATZ: Journalist i DDR-Fernsehen, og famdeles medlem i kommunistpartiet, som nå heter PDS, Partiet for Demokratisk Sosialisme. FOTO: RUNE HANSEN

— Jeg stemte på PDS, sier Rosemarie Gratz.

— Det gjorde jeg fordi det i denne konservative atmosfæren er nødvendig med en sterk opposisjon som taler de svakes sak. Vi må rette inn et forsvar for de sosiale godene som DDR tross alt har. Jeg tenker da på goder som lav arbeidsløshet, svært billige barnehager og fritidshjem, gratis skolemåltider og lav husleie. Det sosiale sikkerhetsnettet har blant annet gjort kvinnene mere økonomiske uavhengige, noe som har gjort det lettere for oss å gå ut i arbeidslivet. Hvis de sosiale godene forsvinner, vil kvinnes

posisjon i samfunnet bli svekket. PDS var det eneste partiet som hadde en sosial profil under valgkampen, hevder Rosemarie Gratz.

SKYLD

PDS fikk 16 prosent av stemmene ved valget. Gratz tror det er et uttrykk for at øst-tyskerne ikke setter et likhetstegn mellom det gamle kommunistpartiet, SED og PDS. Hun forteller at hun i dag som kommunist, gruer seg litt for framtida. — SED hadde før de politiske endringene fant sted, over to millioner medlemmer. Mange var medlem-

mer fordi de ville sikre sin egen karriere. Når partiet mistet makta i samfunnet, forsvant disse menneskene. Nå er det ikke lenger knyttet noen privilegier til medlemskap i kommunistpartiet. Karrieristene er borte. De som i dag er tilknyttet PDS er det av idealistiske grunner.

— Jeg frykter at jeg vil få problemer fordi jeg er medlem av PDS. I valgkampen kunne vi høre slagord som krevde at radikale skulle ut av media. Klart jeg har en del å stå til rette for. Jeg var journalist i den perioden DDR ble vanstyrt. Jeg kan ikke si at jeg er fullstendig uten skyld. Hver journalist må ta

” I dag er det på høy tid å spørre: Hva gikk galt? For å finne svaret må vi vende tilbake til utgangspunktet. Vi må rette et kritisk søkelys på Lenins teorier. Vi må se nærmere på hans tanker om staten og hans syn på partimodellen. Vi må prøve å finne ut hvorfor det har vært en tendens til å styre på vegne av folk framfor at folk sjøl har styrt. ”

på seg noe av ansvaret for den politikken som er ført. Vi kritiserte den aldri. Jeg har brukt lang tid på å forstå. Hva gikk galt med dette samfunnet? Jeg har kommet fram til at det nå er min plikt å gjøre jobben min bedre enn det jeg har gjort. Min oppgave er å gi informasjon til folket, sier hun.

NED I SØLA

— Har ikke SED ført en feilslått politikk i sosialismens navn og dermed trakk det dens opprinnelige ideer ned i søla?

— Det er riktig, medgir Rosemarie Gratz.

— Derfor er det nå påkrevd å fokusere på røttene til den politikken som er ført. Vi må lære av historien til dette landet. Men det er ikke nok. Vi må gå enda lenger tilbake og rette et kritisk søkelys på Lenins teorier. Vi må se nærmere på hans tanker om staten og hans syn på partimodellen. Og vi må vurdere hvilken innflytelse Stalin hadde for hvordan kommunistpartiene utviklet seg.

— Dette må du utdype. Hva er det ved Lenin og Stalin sine teorier du finner betenkelig?

— Først og fremst ideen om å konsentrere all makt i hendene på en person eller en liten gruppe. Sann mener jeg den demokratiske sentralismen har fungert. Teorien vokste fram i tida før revolusjonen, da bolsjevikene jobbet illegalt. Den har vist seg lite anvendelig som partimodell under normale forhold. Vi kan ikke fortelle folk hvordan de skal tenke. Vi kan heller ikke styre på vegne av folket. Det er det kommunistpartiet har gjort.

— I tillegg må vi innse at den økonomiske politikken som er ført, var feilslått. Vi må stille oss spørsmålet: Hvordan gjøre den effektiv? Det er ikke mulig med en effektiv økonomi uten at folk her en viss motivasjon. Og denne motivasjonen kommer fra materielle interesser, ikke bare visjoner.

MARKED/PLAN

— Med «effektiv økonomi», er det da markedøkonomi du sikter til?

— Etter denne lange perioden med forsøk på å styre økonomien etter en plan, med så små resultater, vil jeg si OK, vi må åpne for markedøkonomi. I vårt tilfelle var planøkonomi ensbetydende med økonomi. Markedøkonomi er nødvendig for å oppnå en mer effektiv produksjon, og for å motivere folk. Men et viktig spørsmål blir da: Hvem bruker overskuddet av produksjonen i et samfunn? Det avhenger av maktforholdene mel-

lom arbeiderklassen og eierne av produksjonsmidlene. Markedøkonomi, ja. Men makta må være i hendene på arbeiderklassen. Det må eksistere en streng kontroll med hva pengene skal brukes til.

— Det virker som om folk har store illusjoner om hva kapitalismen vil bety for DDR?

— Illusjonene er enorme. I den første tida krevde folk frihet. Frihet til å ytre seg, frihet til å reise. Så fikk de denne friheten. Dagens situasjon får meg til å tenke på noen ord fra den franske revolusjonen: Hva er frihet uten brød? I dag spør øst-tyskerne: Hva er frihet uten D-mark? Alle har vi illusjoner om kapitalismen, skjønt vi vet at den skaper både vinnere og tapere. Men alle slår fast overfor seg sjøl: Jeg blir ikke taperen.

GJENFORENING

Spørsmålet om tysk samling var svært sentralt under valgkampen. De konservatives valgseier vil trolig medføre at et forent Tyskland snart blir en realitet. Rosemarie Gratz mener at prosessen mot ei gjenforening skjer for fort. Hun frykter at alt ved DDR vil bli oppgitt. Hvorfor haster det sånn med tysk samling? Spør vi henne. Hun forklarer at folk har mistet tilliten til alt som har med DDR å gjøre. Det gamle styresettet, med SED i spissen, er vraket. Skandalene har floreret. Fleire ledende politikere er beskyldt for å ha jobbet i Stasi, det hemmelige politi. DDRs historie er en historie om korrupsjon og maktmisbruk. Når tilliten mangler, vender folk seg bort og ønsker noe annet, mener Gratz. Nå ønsker de tysk samling i håp om at det vil gi dem ei bedre framtid.

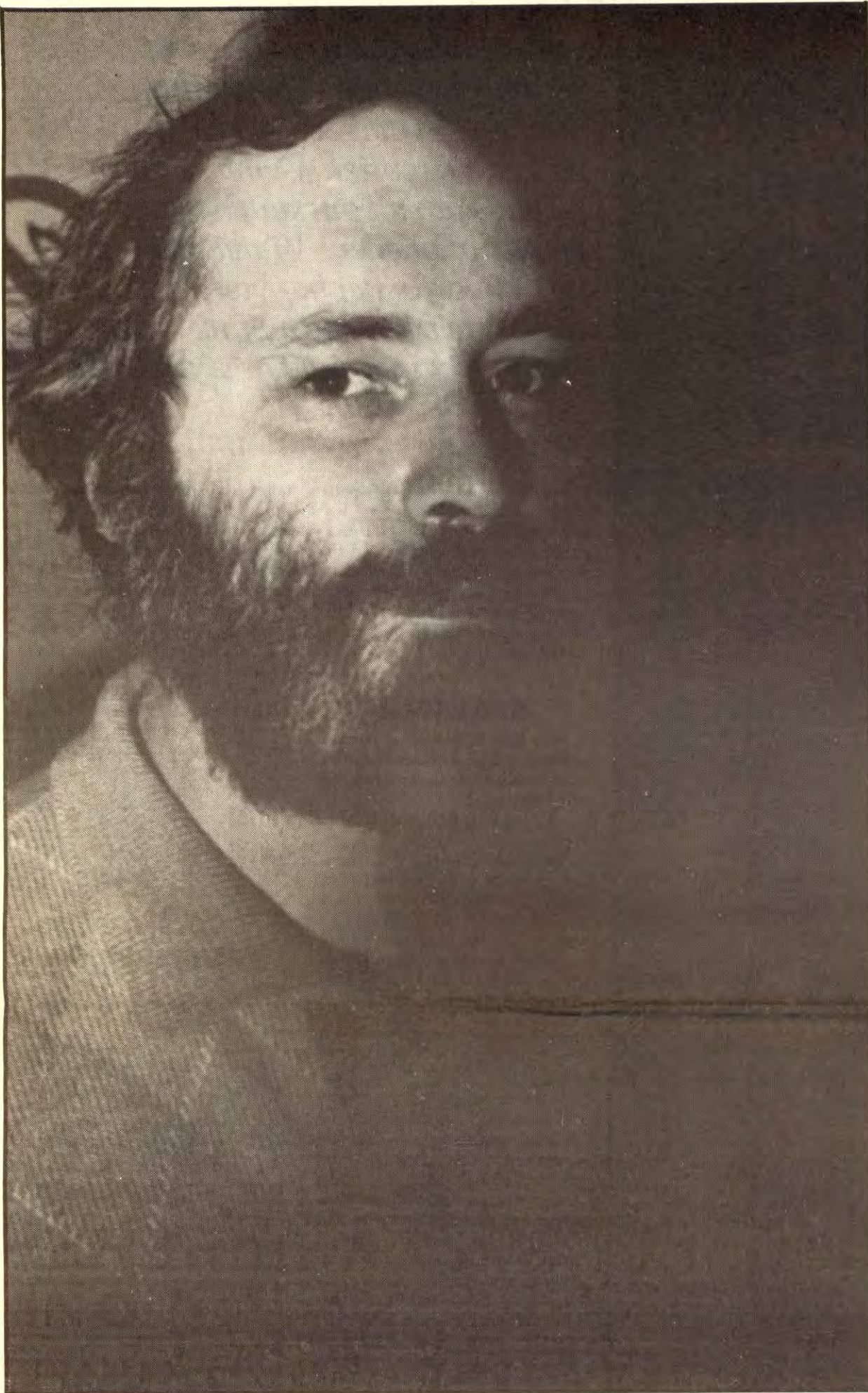
— folk har det travelt. De ønsker gjenforening straks, sier hun.

— Jeg håper inderlig de velger det riktige.

Intervjuet er avsluttet. Jeg har ennå en haug med spørsmål å stille henne, men tida er for knapp. Likevel blir vi sittende en stund å snakke før vi skiller lag. Hun forteller om et TV-prosjekt hun jobber med. En programserie om rasisme i Øst-Tyskland. Hun tror programserien vil skape reaksjoner, kanskje blir den stanset?

— Jeg lurer på hva som vil skje, om jeg vil beholde jobben min i fjernsynet, spør hun, og ser tomt framfor seg. Hun har vært et ærlig intervjuobjekt. Ikke lagt skjul på feil og mangler ved sin egen og kommunistpartiets rolle i DDR. Vært villig til å lære av disse feilene. Jeg ønsker henne lykke til, for hun haster videre. Det kan hun trenge.

SOLVEIG MIKKELSEN

Tomas Klein fra Forente Venstre er en av valgets store tapere.

FOTO: RUNE HANSEN

DER KLEINE ROTE

TOMAS KLEIN er nettopp blitt valgt inn i Øst-Tysklands nye folkekammer som Forente Venstres eneste representant. Men det viste han ikke da vi pratet med han valgkvelden. Da var det nettopp blitt klart at høyresida hadde fått rent flertall, og vi ba om hans kommentar til det grusomme nederlaget:

IKKE OVERRASKET

— Jeg er ikke overrasket over valgnederlaget. Så det den siste uka. De konservative har drevet en meget god valgkamp. Folket har satt sitt håp i at D-markens skal redde Øst-Tysklands økonomiske og sosiale problemer. Det er den viktigste grunnen til at venstresida tapte. Fordi venstresida har ikke hatt gode nok alternativer.

Klein forklarer langsomt på korrekt engelsk.

ANTI—STALINISME OG D-MARK

— Den andre grunnen til at vi tapte, var fordi de konservative partiene var de som raskest og sterkest påpekte deres anti-stalinisme. Etter førti år med «sosialistisk» undertrykking, er det klart at det partiet som først påpeker sin anti-stalinistiske bakgrunn, vil få ekstra støtte.

— Folket har satt sin lit til at D-markens skal løse våre problemer. Dette er dessverre ett håp som ikke kan oppfylles. Den tyske samlingen

vil bli betalt av folket, ikke av D-markens.

FMS PÅ TYSK

— Hva vil Forente Venstre gjøre nå?

— Vårt største problem er at både venstresida og venstresidas politikk og alternativer er for svake. Grasrot-bevegelsen fra oktober bar ikke i seg de politiske alternativene, og har blitt tvunget på defensiven. Det viktigste framover blir å bygge en bred bevegelse bestående av de sosiale bevegelsene i Øst-Tyskland. Disse bevegelsene vil oppstå som en reaksjon på de sosiale spenningene som vil komme her veldig fort. Jeg tenker på en demokratisk union bestående av fagbevegelse, kvinnebevegelse, arbeidsløse og andre.

SAMLING I JUNI

Men dette vil ta tid. Og tid er det vi har minst av. Samlingen av Tyskland er kanskje en realitet iløpet av juni. Og i ett stort Tyskland blir vi for små. Samtidig er kapitalistene sterkt uenig i spørsmålet om tysk samling. Denne utviklingen er interessant. CDU sier at samlingen må skje fort. Men det må være ett økonomisk grunnlag for å ta ett slikt skritt. Så det blir spennende å se, avslutter Tomas Klein sorgmuntert og vandrer inn til valgkake og gratis gravøl.

RUNE ENDRESEN YTREBERG

VALG RESULTATER I ØST-TYSKLAND:

Alliansen for Tyskland (CDU, DSU og DA): 48,14 prosent
CDU (den kristelig-demokratiske union): 40,91 prosent
DSU (Den tyske sosiale union): 6,32 prosent
DA (Demokratisk oppbrudd): 0,92 prosent

SPD (Det sosialdemokratiske parti): 21,84 prosent

PDS (Partiet for demokratisk sosialisme, det tidligere kommunistpartiet): 16,33 prosent

Forbundet av fridemokrater, (av LDP; FDP og DFP): 5,28 prosent

Allianse 90 (alternativ venstregruppering av tidligere opposisjonsgrupper, blant dem Nytt Forum): 2,9 prosent

Forente Venstre: 0,18 prosent

Listeforbundet av De Grønne og de uavhengige

kvinner: 1,96 prosent

Bondepartiet: 2,19 prosent

De øvrige 13 listene fikk mindre enn en prosent hver. Fremmøteprosenten var 93.22 av i alt 12.38 millioner stemmeberettigede velgere. Andre lister fikk fire representanter.

RUBBEL OG BIT

PRAHA: Ord er ikke alltid nødvendig. Hva kunstneren her mener om kommunistpartiet, skulle være ganske klart.

FOTO: RUNE HANSEN

Hørt på demokrati-
tuhuset i Øst-Ber-
lin: Hvis du spør
folket om de vil ha
demokrati eller
bananer, så sva-
rer de bananer.
FOTO: RUNE HANSEN

En partifunksjonær
i fra Praha,
om revolusjon,
han sa jaha.
Han tok selvkritikk,
og åpnet butikk,
så slutten på visa
ble bra-ja.

ITIDEN

PROPAGANDAKRIG FOR ETIOPIA

Havnebyen Massawa i Eritrea er frigjort av EPLF. Frigjøringsbevegelsen til eritreerne har drevet den etiopiske hæren ytterligere tilbake, og presser nå området rundt hovedstaden Asmara. Etter snart 30 års krig er det mulig at eritreerne vinner den endelige militære seieren.

Fredsforhandlinger ble prøvd i 1989, men ga ingen resultater fordi Etiopia la ned veto mot FN-innblanding, og EPLF valgte da å prøve å få til en militær løsning. Frigjøringen av Massawa var en enorm seier, som bl.a. ga EPLF nye

og at den maten som sendes inn går til å holde liv i de etiopiske soldatene og ikke den eritreiske sivilbefolkninga.

Etter frigjøringa av Massawa har EPLF høstet enorm kritikk fra norske hjelpeorganisasjoner som beskylder dem for å bruke offrene for sultkatastrofen i krigen. Hjelpeorganisasjonene anklager EPLF for å ha stengt forsyningsveiene, og for å ofre sivilbefolkninga og la den sulte ihjel. Faktum er at EPLF tok Massawa nå for å komme en større etiopisk offensiv i forkjøpet. Faktum er også at EPLF og ERA for mange måneder siden ba hjelpeor-

De norske hjelpeorganisasjonene velger å sende nødhjelpen til Eritrea gjennom okkuperte deler, istedenfor å frakte dem gjennom de frigjorte områdene.

våpen. Men etter frigjøringa har Massawa blitt bombet med napalm.

EPLF har hele tida vært redd for etiopisk terrorbombing mot byene, fordi det vil koste sivilbefolkninga uendelige lidelser. Og det har altså skjedd i Massawa. EPLF har evakuert sivile, og prøvd å avhjelpe de verste lidelsene og sørge for matforsyninger. Men fienden har fly, og det har ikke EPLF.

Etiopia får fortsatt militær hjelp fra Sovjet, noe som bevises av de siste våpnene EPLF har tatt fra etiopierne. Havnebyen Massawa har vært en viktig innskipningsport for våpen fra Sovjet. Havnebyen Massawa har også vært en viktig havn for nødhjelp og matforsyninger. De fleste vestlige hjelpeorganisasjonene fører forsyningene denne veien, selv om det er fullt mulig å ta dem inn via Sudan, og gjennom frigjorte områder i Eritrea.

Under kampen om Massawa, og under Etiopias teppebombing, ble enorme mat- varelager ødelagt. Bilder fra området har også vist at etiopierne brukte kornsekker som beskyttelse mot eritreiske kuler. Veien mellom Massawa og Asmara har vært sperret på grunn av kampene, og den eneste måten å få inn mat til Asmara på har vært gjennom luftbro fra Etiopia.

Situasjonen i Asmara er uklar, men sannsynligvis ganske prekær. Dette har også sammenheng med at etiopierne prioriterer å sende inn soldater og våpen i stedet for mat,

ganisasjonene om å frakte forsyningene via Sudan, fordi området rundt Massawa er krigssone. Dette valgte hjelpeorganisasjonene å ikke ta hensyn til.

Eritrea er okkupert av Etiopia. Eritreerne slåss for å frigjøre landet sitt, og de slåss for å beholde posisjonene og ikke bli drevet tilbake. De norske hjelpeorganisasjonene velger å distribuere nødhjelpen gjennom okkupantmaktas kanaler, og over okkupert jord, i stedet for å frakte den gjennom frigjorte områder. På denne måten har hjelpeorganisasjonene gjort et valg. Disse humanitære organisasjonene skal være nøytrale, og de påberoper seg å være det. Samtidig stiller de seg på Etiopias side i krigen, ved å gå i spissen for en propaganda-krig mot EPLF's militære seire. Mens man tilfeldigvis unnlater å rykke ut mot Etiopias napalmbombing av sivile eritreere.

I humanismens navn later man som om det ikke fins noen krig, eller ihvertfall ikke noen rettferdighet i motstandskampen. De som blir de store stygge ulvene blir frigjøringsbevegelsen som kjemper en rettferdig krig mot okkupasjon. Det er på tide at de norske partiene velger den riktige sida i denne krigen, og tvinger hjelpeorganisasjonene å gjøre det samme. I det minste må man forlange at hjelpeorganisasjonene er faktisk nøytrale i stedet for løpegutter for okkupasjonsmakta.

TORIL STORVESTRE

PLATER

Dette er en plateanmeldelse totalt uten interesse for nærradiostasjoner, muligens med spredte unntak. Innholdet på plata er ikke av den sorten som fanger den halvt uoppmerksomme lytterens øre. Det går ikke å sette på plata og presentere den med meningsløsheter av typen: «Hei, hei. Her er vi igjen. Gjengen i Radio Komers er på lufta igjen. Vi lover deg party hele natta på FM 102. Så tune in. Yeah, yeah. And stay tuned. Her kommer den nye hit'en til Dunaj, featuring Ina Bittova. Yeah, I like it.»

Man må nemlig høre etter. Metronomen er ikke satt igang etter et regnestykke, der det gjelder å treffe pulsen til et gjennomsnittsmenneske. Ambisjonene går lenger enn å lage en-finger melodier på synth.

Dunaj med Ina Bittova har et mer lekent forhold til det derre med musikk. De beveger seg på

eggen mellom det kjente musikalske og det ukjente nye. Særlig vokalen beveger seg på kanten av det iørefallende. Inspirert av Nina Hagen?

Båsetting er ikke noe særlig, og kan være ekstra vanskelig når orkesteret prøver å eksperimentere. Siden vi ikke kan spille musikken her, mener vi å rettferdiggjøre noen antydninger.

Fordi vi vet det, hører vi inspirasjon fra folkemusikken, som vi vet står sterkere blant folk der, enn herhjemme. Men ungdommen i Tsjekkoslovakia skal vel lære seg å skamme seg over folkemusikken de også, når først Onkel Sam får overtatt.

Innslag av Jazz lar seg heller ikke skjule. Jazzen har vært opprørsmusikken framfor noen under kommunistenes sensur-regime.

Kompet består av en relativt kald tromme, en dominerende

(delvis vrent) bass. Dessuten blir gitarene brukt mer som rytme enn melodibærer. Uten å bli rått. Til tider kan det hele minne litt om en blanding av Tuxedomoon og BelCanto.

Tekstmessig er det lite å si ettersom alt foregår på tsjekkisk. Det generelle inntrykket fra kulturlivet i Praha kan tyde på at det ikke er love-songs. Av alle, og det var ikke få, kulturinnslagene som preget gatebildet i Praha, hadde de fleste et tema. Enten direkte knyttet til hendene i høst, eller av mer hverdagslig art.

Det er denne typen musikk man ikke bør legge fra seg etter første runde på platetallerkenen. Kanskje er den vanskeligere å komme inn i. Men derfor kanskje også vanskeligere å komme ut av?

Dessverre har denne typen musikk lite salgspotensiale for næringslivet.

Rebell har vært på landsmøtet i Norges Gymsaiast Samband (NGS). NGS er almennfag elevenes interesseorganisasjon, med ca. 90 000 medlemmer. Landsmøtet ble avholdt 12-14 mars, i samfunnsalen i Oslo. På landsmøtet var det tilsammen ca. 400 delegater og observatører.

LANDSMØTET

NGS er idag delt opp i to nesten like store fraksjoner. En radikal fraksjon og en konservativ fraksjon. Tidligere har de konservative alltid vært de største, men i år var den bare litt større enn de radikale. Alt var klart for et veldig spennende landsmøte.

UDEMOKRATISK

På grunn av at den Konservative fraksjonen er avhengig av å kunne manipulere salen for å få det som de vil, så er NGS landsmøtet blitt kjent som noe av det mest udemokratiske som foregår i Norge i løpet av et år. Dette landsmøtet var nemlig så udemokratisk at valget til nasjonal-forsamling i Albania blir demokratisk i forhold.

Dette landsmøtet var nemlig ikke ment for oss delegater og observatører, men ment for en rekke pamper som skulle fortelle oss hva vi skulle mene. For at leserne skal forstå hva vi mener har vi lagt en 4 punkts liste om hvordan det er å være på NGS landsmøte, hvis man ikke er pamp :

1. Som vanlig dødlig har du egentlig ingenting på en talerstol å gjøre. Du skal sitte stille på plassen din, og klappe når du blir bedt om det. Hvis du mot formodning alikevel skulle våge deg opp på talerstolen, er det heldigvis noen ordstyrere som driter deg ut, slik at du aldri kommer til å prøve igjen.

2. Folka på ordstyrerbordet er ikke til å stole på. De vil ved enhver anledning prøve å vilde deg. Dette gjør de for at du ikke skal forstå hva som blir stemt over. På fint blir det de holder på med kalt manipulasjon

3. Under avstemningene må du passe på å holde deg i salen. For går du ut av salen kommer du nemlig ikke inn igjen. Sekretariatet vil prøve å lure deg ut. Si at det er telefon til

deg eller lignende, ikke tro på dem. De er betalt av Unge Høyre for å lure flest mulig radikale ut av salen under avstemningene.

4. Hvor du blir plassert hen i salen er ikke helt tilfeldig. Det er nemlig slik at radikale fylker blir plassert langt bak og konservative langt foran. Grunnen til dette er at det blir lenger for de radikale å gå til talerstolen, og de blir vanskelige å se fra ordstyrer bordet. Disse punktene er ikke useriøse, dette er slik det faktisk var å være radikal på NGS landsmøte.

KAMPEN OM HOVEDSAKEN

Det som det var knyttet mest spenning til på forhånd, var hva som skulle være NGS hovedsak for neste periode. Her hadde det nemlig vært en strid i landsstyret, slik at det var to forslag til hovedsak som måtte behandles på landsmøte. Av disse to skulle bare en vedtas.

Flertallsforslaget (Unge Høyre fraksjonens forslag) til hovedsak ble kalt ble kalt Kunnskapsprogrammet i skolen. Dette programmet hovedessens er at elevene på skolen er blitt så dumme nå. Grunnen til at de er så dumme, er at det i Norge idag ikke er nivådiffrensiering, og for få privatskoler, og for lite reklame i skolen.

Opp mot dette glitrende forslaget, hadde den radikale fraksjonen satt ressursprogrammet i skolen. Dette forslaget Går på hva NGS mener må gjøres med en skole i forfall, en skole som har alt for lite penger. Dette programmet var det desidert beste forslaget. Det tok nemlig å la skylden for den dårlige skolen vi har idag der den hører hjemme , nemlig hos staten.

Da debatten om hvilket program/ tema som skulle være

hovedsak for NGS det neste året var over .Satt vi igjen med en følelse av at det diskusjonen egentlig gikk ut på, var hva slags organsiasjon NGS skal være.

Kunnskapsprogrammet inneholdt nemlig ikke noe konkret, kun en masse svada som ikke kunne brukes til noe. Ressursprogrammet derimot er en strategi for hvordan stoppe nedskjæringer og bedre skolen.

UNGE HØYRE BESTEMMER

Dessverre var det ikke kvaliteten på programmene som telte når de skulle vedtas, det som telte var hvilken fraksjon som hadde lagt det. Og Unge Høyre fraksjonen var dessverre den største også i år. Derfor ble det vedtatt et drittprogram totalt uten verdi for andre enn fremtidige statsråder (Det er det alle unge Høyre folk ønsker å bli).

Men verden gikk videre, det var fremdeles mange saker igjen å diskutere, og mye skulle vedtas. Kanskje det til og med ville bli vedtatt noe ålreit , trodde vi (dumme, dumme oss). Vel så feil kan man ta. Unge Høyre fraksjonen gikk konsekvent inn for at alt som var ålreit ikke skulle vedtas. Og de fikk det som regel som de ville.

Bortsett fra en ting. De radikale hadde lagt inn et forslag på at NGS skal gå mot den kristne formålsparagrafen i skolen. Dette forslaget trodde Unge Høyre pampene ikke ville bli vedtatt. Stort var deres sjokk da de fant ut at mange Unge Høyre folk hadde stemt for det, og dermed sørget for at det ble vedtatt. Jeg tror jeg sjelden har sett pamper med lengre tryner enn da. Ha HA ha dette var ustyrlig morsomt.

JORUNN FOLKVORD
og JO RYSTE

SIR

DIS

DISSE VAR DER

Diskusjonene gikk høyt og lavt, og til høyre og venstre gjennom hele landsmøtet. Vi har snakket med tre av de som i tre dager satt i samfunnssalen i Oslo og diskuterte, noterte, foreslo, voterte og ble valgt.

Bård Vegar Solhjell, Førde v.g.s.

— Du og endel andre hadde laget mange forslag til endringer på prinsipp programmet. Hvorfor?

— Grunnen til at vi gjorde det, er at prinsipp programmet i dag er en suppe. I prinsipp programmet står det ting som egentlig burde stått/står i Arbeids programmet, lovene og de politiske programmene. Jeg mener at et prinsipp program skal inneholde politiske og organisatoriske prinsipper og ikke noe annet. Vi prøvde bare å få orden i rotet.

— Hvordan synes du at det nye prinsipp programmet ble seende ut?

— Enkelte saker gikk bra. For eksempel det at NGS er mot kristen formålsparagraf i Skolen. Men ge-

nerelt er ikke prinsipp programmet særlig bra. Det er det samme rotet som før.

— Hvorfor tror du at endringsforslagene deres ikke ble vedtatt?

— Jeg tror at det er vanskelig for delegater som møter relativt uforberedt på landsmøtet, å ta stilling til så omfattende endringsforslag som de vi kom med. De endringene vi kom med, burde vært noe som programkomiteen hadde gjort på forhånd. De av endringsforslagene våre som gikk på politiske saker, ble ikke vedtatt fordi de radikale var i mindretall.

— Hvordan tror du det er mulig å forandre prinsipp programmet, dere mislykkedes jo nå?

— Jeg tror at for å forandre prinsipp programmet til NGS, så må det mye større forandringer til. Det må gjøres noe med demokratiet i NGS. Det fungerer nemlig ikke idag. Landsmøtet er idag et sirkus, hvor enkelte politiske ungdomsorganisasjoner på høyre fløy driver på med manipulering og fraksjonering av delegaten sånn at folk ikke skal kunne ta et selvstendig standpunkt.

— Dette gjør at NGS ikke blir en organisasjon for elevene, men i stedet for en organisasjon for Unge Høyre broilere. Hvis vi radikale ble mer aktive rundt på skolene våre, tror jeg vi skal få endret prinsipp programmet til det bedre.

Anders Rykkja, 19 ÅR, Larvik v.g.s.

— Hva synes du om NGS- landsmøtet, generelt sett?

— NGS-landsmøtet er et eneste stort kaos. Det er rotete, folk er udisiplinerte og det kommer veldig lite konkret ut av det, dessverre. Jeg synes spesielt ordstyrerne var dårlige. De hadde ingen respekt for andre folk, og prøvde å drite ut folk mest mulig. Dessuten var det helt klart at de sympatiserte med de reaksjonære (Unge Høyre. red. anm.).

— Du har vært på landsmøte en gang før, hva synes du har forandret seg?

— Jeg var med i fjor, og det jeg synes har forandret seg mest er den radikale fraksjonen. I fjor var det

sånn at vi prøvde å ta de reaksjonære på sak, tapte vi var det synd, vant vi var det bra.

— I år har den radikale fraksjonen vært mye mer pampete. Topplederne i den radikale fraksjonen har begynt med mye av den samme greia de reaksjonære kjører. Hemlige forhandlinger og lignende.

— Hva tror du må til for at NGS skal kunne bli en bedre organisasjon?

Vi må bli kvitt mye av fraksjoneringen, spesielt tror jeg at det er viktig at ordstyrere og talemateredigerere (de som bestemmer hvem som får snakke) er uavhengige. Det vil stoppe mye av manipulasjonen.

— En annen ting jeg tror er vel-

dig viktig er aktivitet på grunnplanen. Vi må ha medlemmer som vet hva NGS er og interesserer seg for NGS. Første skritt på veien mot et mer demokratisk og aktivt NGS tror jeg er å informere medlemmene våre om NGS og skolepolitiske saker.

Lisetta Trebi, 19 år, Katten v.g.s. i Bergen

— Du er nå valgt inni sentralstyret i NGS. Hva slags forventninger har du i forhold til dette?

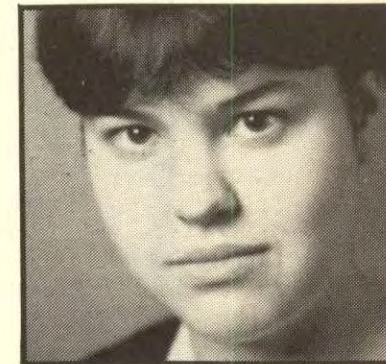
— Jeg har ikke de helt store forventningene eller vyene om å kunne forandre NGS på et år. Det tror jeg ikke noen få personer i sentralstyret kan gjøre heller. Men jeg vil prøve å gjøre det beste ut av min jobb som kurs- og konferanseansvarlig. Blant annet ønsker jeg å arrangere kurs om pedagogikk og sånne ting, for det har NGS liten peiling på. Dessuten vil jeg prøve å rette søkelyset på morsmålsopplæringen, og hvordan den er. Og selvsagt vil jeg ha et radikalt perspektiv på det jeg foretar meg.

— Hva synes du til nå om å sitte i sentralstyret?

— Til nå har jeg vært på et sentralstyremøte, og der var det ganske andre former enn det jeg har vært vant til fra før. Alt blir bestemt på forhånd, i gangene, av fraksjonene. Men likevel virker det som om dette sentralstyret er ganske klare på at det er vi, de valgte representantene som må ta avgjørelsene. Noe av det viktigste er også at vi slutter å stress på partipolitikken og istedet begynner å diskutere.

— Du er valgt inn i sentralstyret som uavhengig, radikal, du har altså ikke et politisk «parti» i ryggen. Tror du det har noe å si?

— Ja, det er vanskeligere å beholde sine egne meninger når det er organisasjon som står bak og presser. Man blir lettere bundet opp, og

gjør kanskje ting man ellers ikke ville ha gjort.

— Sentralstyret i NGS blir ofte kalt pamp, kommer du til å bli en pamp?

— Nei, jeg har måttet love vennene mine her i Bergen at jeg ikke skal bli en pamp. For blir jeg det vil de aldri snakke med meg mer.

BERLIN 1990

FOTO: RUNE HANSEN